

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи
на здобуття ступеня вищої освіти Магістр

на тему: «Управління ліквідністю комерційного банку»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Фінанси, банківська справа та страхування
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа
та страхування
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Яременко А. С.

Полтава - 2022 року

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	9
1.1. Економічна сутність та зміст управління ліквідністю комерційного банку	9
1.2. Система показників оцінки ліквідності комерційного банку	15
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЛІКВІДНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	22
2.1. Аналіз залучення і розміщення ресурсів з ціллю забезпечення ліквідності комерційного банку	22
2.2. Оцінка нормативів ліквідності комерційного банку	39
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	47
3.1. Управління ліквідністю комерційного банку враховуючи вплив монетарного регулятора	47
3.2. Шляхи мінімізації фінансових ризиків комерційного банку під час управління ліквідністю	55
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	74

ВСТУП

Актуальність теми. Ліквідність для будь-якої із банківських установ – це можливість здійснення ефективної діяльності, це можливість функціонування в реаліях кризи в економіці та у банківській сфері, це здатність тримати конкурентні позиції, позиції стійкості, здатність до забезпечення запитів клієнтів стосовно банківських продуктів та послуг, це врешті решт і гарантія до збереження коштів клієнтів.

Вважаємо також, що ліквідність банку є складовою синергічного ефекту, який формується між ліквідністю стабільністю, стійкістю, надійністю, платоспроможністю банківської системи загалом.

Отже, вважаємо, що проблематика стосовно забезпечення ліквідності окремо взятого банку та управління ризиком його ліквідності є значущою не лише в межах цього банку, а й для його клієнтів, для банківської системи загалом, країни в якій функціонує банк і банківська система, бо саме остання є системою, котра забезпечує рух економіки країни.

Питання стосовно ліквідності в межах банків є об'єктом численних наукових досліджень. Так, це питання досліджували в межах своїх праць ще Дж. М. Кейнс [24], П. С. Роуз [50]. В реаліях сьогодення проблематику стосовно ліквідності окремого банку, банківської системи досить досить ємно розкривають: С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, С. В. Науменков [1], О. Дзюблук, В. Рудан [14], В. І. Міщенко, Н. Г. Слав'янська, О. Г. Коренева, А. В. Сомик [33, 34], І. М. Бурденко, Є. Є. Дмитрієва, Ю. С. Ребрик, Ю. С. Серпенінова [53], О. М. Христофорова, М. Т. Мінасян [55]. Варто також відзначити і С. В. Безвуха, котрий аналізував аспекти стосовно сутності ліквідності в межах банків та чинники, котрі забезпечують цю ліквідність [2]. Акцент на питанні оцінки відносно управління ліквідністю в межах банків здійснює В. І. Шийко [59]. В. В. Коваленко акцентує увагу на ризику ліквідності банку, на управлінні даним ризиком [25]. Варто відзначити і те, що питання

стосовно ліквідності в межах банків не оминуло увагою і законодавчу базу [21, 45, 46].

Питання відносно ліквідності банку, ризику ліквідності в межах окремого банку та банківської системи в цілому, управління ліквідністю в межах окремо взятого банку та банківської системи загалом не вважаються новими, однак, маючи численний науковий доробок стосовно цих питань, залишаються все ж таки відкритими питання стосовно управління ризиком ліквідності, яке з нашого погляду, повинно враховувати систематичну та несистематичну складову, що й обумовлює необхідність даного дослідження. Вважаємо, що це питання вимагає глибокого дослідження та є досить вагомим і актуальним як з позиції банку, так і з позиції банківської системи в цілому, окрім того це питання позначається і на інтересах окремо взятих клієнтів банку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи та страхування за темою «Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій, установ».

Мета і завдання дослідження. Метою означеного нами дослідження є окреслення сутності ліквідності банку, теоретико-методичних поглядів здійснення процесу управління ліквідністю банку та поглядів на процес оцінки ліквідності банку, розробка рекомендацій практичного характеру стосовно управління ліквідністю комерційного банку, означення шляхів покращення стосовно даного управління в межах окремо взятого банку.

Поставлена мета в межах кваліфікаційної роботи реалізується через вирішення наступних завдань:

- уточнити сутність поняття ліквідність комерційного банку;
- дослідити складові забезпечення ліквідності комерційного банку;
- визначити сутність, завдання стосовно здійснення управління ліквідністю комерційного банку;

- узагальнити показники оцінки ліквідності банку;
- оцінити стан діяльності комерційного банку;
- дослідити стан ліквідності банку;
- розробити пропозиції з приводу процесу вдосконалення управління ліквідністю комерційного банку.

Предмет і об'єкт дослідження. Об'єктом процесу дослідження є управління ліквідністю банку, що є базисом здійснення активних і пасивних операцій банку. Предметом здійснюваного дослідження є методичні аспекти стосовно оцінки ліквідності банку та дослідження стану управління нею.

Методи дослідження. Написання кваліфікаційної роботи відбувалось з використанням таких методів здійснення дослідження: абстрактно-логічний (узагальнення аспектів теоретичного спрямування); графічна методика, системність підходу (оцінка ліквідності банку); методи зіставлення, порівняння, синтезу, аналізу (оцінка ліквідності банку та стану управління нею). Також при написанні роботи нами були використані підходи вертикального, горизонтального дослідження, використовувались програми Microsoft Word, Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Інформаційним базисом відносно здійснюваного дослідження стали погляди економічної теорії, погляди науковців пов'язані ліквідністю банків, її оцінкою, з управлінням ліквідністю та покращенням управління, окрім того за час дослідження активно використовувалась законодавча база пов'язана за цією проблематикою.

Базою стосовно здійснення фінансового дослідження виступила звітність XXX.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів. В кваліфікаційній роботі отримано результати теоретичного та практичного характеру, а саме набули подальшого розвитку дослідження пов'язані з управлінням ліквідністю комерційного банку враховуючи вплив монетарного регулятора.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці пропозицій мінімізації фінансових ризиків комерційного банку під час управління ліквідністю. Відгук з досліджуваної банківської установи підтверджує практичне значення отриманих результатів.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота – самостійне дослідження, котре має наукове спрямування. Розробки і пропозиції дослідження авторські.

Апробація результатів дослідження. Позитивна оцінка стосовно дослідження та розробок, пропозицій була отримана під час оприлюднення на конференції, а саме: VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених, м. Полтава (28 жовтня 2021 року).

Публікації. Результати проведеного дослідження опубліковані, зокрема у вигляді матеріалів конференцій обсягом 0,27 др. арк. та статті у фаховому виданні обсягом 0,9 др. арк.

Структура та обсяг дипломної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, який нараховує 61 найменування, містить 31 таблицю, 10 рисунків, 5 додатків. Основний зміст роботи викладено на 66 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Економічна сутність та зміст управління ліквідністю комерційного банку

Банківські інституції в реаліях сьогодення наявні у всіх без винятку країнах світу, більше того, варто відзначити що банківські інституції – шлях розвитку економіки, шлях забезпечення фінансових взаємовідносин в середині країни та за її межами, шлях фінансової безпеки країни. В реаліях сучасності будь-які фінансові операції на рівні держави, на рівні світового господарства (макрорівень) та на рівні фізичних і юридичних осіб складно уявити без участі комерційних банків.

Саме така значущість і важливість банківських установ як на макро-, так і на мікро рівні провокує посилений контроль відносно діяльності комерційних банків.

Саме тому управління відносно банківської установи починається на державному рівні і завершується в межах окремо взятого банку.

Якщо говорити про управління на державному рівні, то це управління здійснює центральний банк шляхом правил діяльності, шляхом контролю та регулювання відносно діяльності комерційних банків. Інструменти здійснення управління діяльністю комерційних банків з боку центральних банків є по всьому світі однаковими, але ж їх застосування, періодичність відносно зміни цих інструментів, контролюючі функції в межах центрального банку, що сукупно утворюють політику центрального банку варіюють в межах країн. Слід також сказати і про те, що формуючи різну політику стосовно управління на рівні центральних банків в усьому світі погоджуються із тим, що питання відносно ліквідності банку та відносно

ризик, який виникає внаслідок незбалансованої ліквідності – одне із вагомих питань як для банку, так і для банківської системи загалом.

Досліджуючи питання стосовно ліквідності банку та стосовно ризику, що спричиняє незбалансовану ліквідність варто акцентувати увагу на понятійному апараті, бо власне управління відносно ліквідності банку та формування ризику незбалансованої ліквідності розпочинається із означення чіткої сутності ліквідності і ризику з метою здійснення управлінських дій.

Як і будь-які економічні погляди, так і погляди стосовно ліквідності банку характеризуються варіацією. В межах рис. 1.1. і табл. 1.1 нами узагальнено базові погляди науковців.

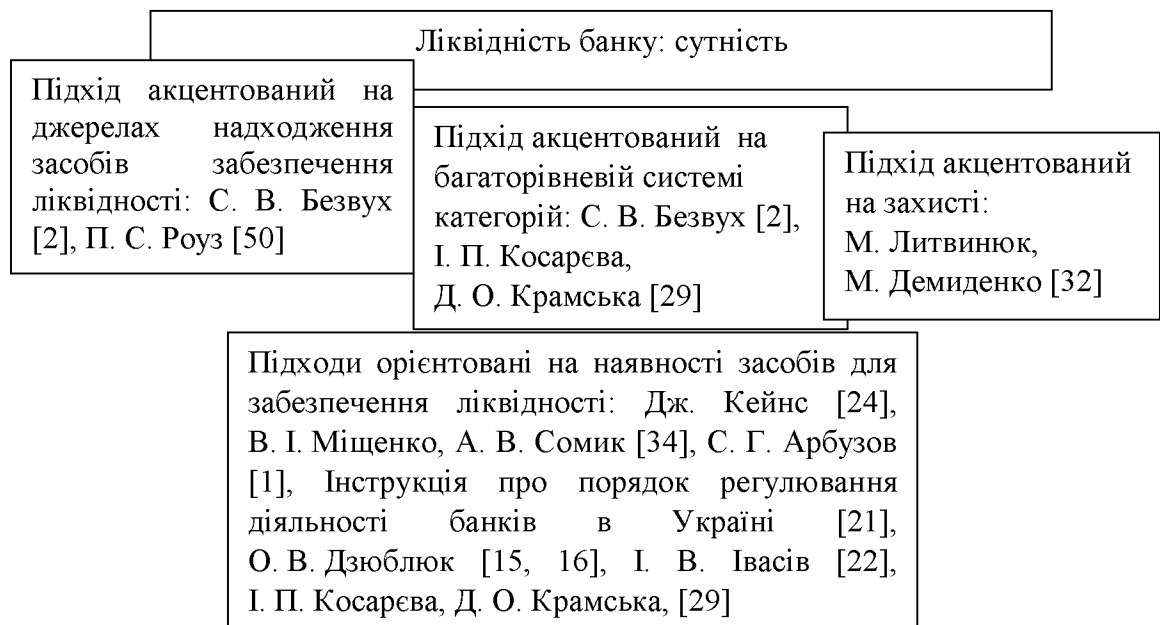

Рис. 1.1. Ліквідність банку: сутність

Вважаємо, що ліквідність для банківської установи є ієрархічною ланкою відносно формування ліквідності в межах банківської системи загалом, котра забезпечується на базі ліквідності балансу шляхом збалансування активів і пасивів за ліквідністю з ціллю здійснення безперебійної та ефективної роботи банку та з метою забезпечення потреб клієнтів банку.

Таблиця 1.1

Трактування сутності відносно поняття «ліквідність банку»

Трактування поняття	Науковець, джерело
Підхід акцентований на джерелах надходження засобів забезпечення ліквідності	
Акцент на джерелах банку відносно покриття враховуючи потребу	С. В. Безвух, [2], П. С. Роуз, [50]
Підхід акцентований на багаторівневій системі категорій	
Акцент на синергії, що має ієрархічну послідовність: ліквідність відносно банківської системи – ліквідність відносно банку - ліквідність відносно балансу - ліквідність відносно активів і ліквідність відносно пасивів	С. В. Безвух, [2], І. П. Косарева, Д. О. Крамська, [29]
Підхід акцентований на захисті	
Акцент на захисті клієнтів	М. Литвинюк, М. Демиденко, [32]
Підходи орієнтовані на наявності засобів для забезпечення ліквідності	
Акцент на високоліквідних активах	Дж. Кейнс, [24]
Акцент на спроможності відносно погашення зобов'язань банку	В. І. Міщенко, А. В. Сомик, [34]
Акцент на здатності відносно погашення зобов'язань банку враховуючи строки, суми погашення	С. Г. Арбузов, [1], Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, [21]
Акцент на здатності банку відносно вчасного виконання зобов'язань	С. Г. Арбузов, [1]
Акцент на часі виконання зобов'язань Акцент на ліквідності балансу з запасом для погашення	О. В. Дзюблюк, В. Я. Рудан, [14]
Акцент на погашенні зобов'язань та спроможності до розширення діяльності, операцій	І. В. Івасів, [22]
Акцент на вчасній здатності перетворення активів на готівку та мобілізації інших коштів для погашення зобов'язань	І. П. Косарева, Д. О. Крамська, [29]

Дослідження поглядів науковців стосовно ліквідності банку дає змогу зробити висновки про те, що більшість із науковців підтримує підхід орієнтований саме на наявності засобів для забезпечення ліквідності.

Поряд із поняттям ліквідності банку стоїть і поняття ризику ліквідності, який ще називають ризиком незбалансованої ліквідності.

В межах інструкції НБУ визначення ризику ліквідності подане як ризик відносно нестачі надходжень коштів для покриття відпливу цих коштів, тобто ризику, який може виникнути у банку якщо останній не зможе вчасно

розрахуватися за зобов'язаннями у зв'язку із неможливістю вчасної конверсії без втрат [21].

На нашу думку, ризик ліквідності банку – це ризик, який для банку є і систематичним і несистематичним, спричинений цей ризик розривом у часі потреб у коштах для погашення зобов'язань банку як за пасивними, так і за активними операціями.

Провокувати даний ризик в межах конкретної банківської установи можуть систематичні та несистематичні чинники. В табл. 1.2 нами було узагальнено базові групи чинників, котрі формують ризик ліквідності для банківської установи [2, 14, 15, 16, 25-27, 29, 50, 53].

Таблиця 1.2

Чинники, котрі формують ризик ліквідності банку

Систематичні (зовнішні) чинники	Несистематичні (внутрішні) чинники
<p>Світовий рівень: а) стан втручання держав чи міжнародних організацій в банківську систему; б) розвиток світової банківської системи, фінансових ринків, міжбанківських, банківських ринків; в) розвиток ТНБ та їх конкурування з банками; г) диджиталізація; г) стан інтеграції банківської системи в межах світу; д) коливання процентних ставок.</p> <p>Державний рівень: а) стан розвитку, стабільності банківської системи, її інфраструктури, міжбанківського ринку; б) можливість пільгового кредитування від міжнародних фінансових організацій та банків; в) регулювання і підтримка діяльності банків державою і центральним банком; г) грошово-кредитна політика в межах центрального банку; г) функціонування банків із іноземною часткою; д) конкуренція серед банків; е) інфляція; е) обсяги ВВП; ж) диджиталізація; з) податкове навантаження.</p> <p>Рівень потреб ринку відносно банківських послуг: а) потреби клієнтів; б) загальний рівень фінансової грамотності клієнтів; в) фінансова стабільність суб'єктів; г) довіра відносно банківської системи; г) податкове навантаження на клієнтів банку</p>	<p>Рівень окремого комерційного банку:</p> <p>1) нефінансові: а) ділова репутація в межах банку; б) спеціалізація (її відсутність); в) кваліфікація та досвід в межах керівництва банку, в межах управлінського персоналу; г) ризикованість діяльності; г) ставлення керівництва до ризику; д) організаційна структура, розподіл відносно повноважень між підрозділами; е) рівень відносно банківського управління та маркетингу;</p> <p>2) фінансові: а) масштаби діяльності і функціонування банку; б) обсяги і достатність відносно капіталу; в) фінансовий стан банку; г) структурованість, а також збалансованість і диверсифікованість відносно активів і пасивів банку, їх динамічний розвиток; г) якість відносно активів (кредитного, інвестиційного портфелів, портфелів цінних паперів); д) якість відносно пасивів (деPOSITного портфеля), стан позабалансових вимог і зобов'язань; е) залежність банку стосовно зовнішніх запозичень, джерел їх надходження; е) дотримання банком нормативів ліквідності; ж) обрання стратегії відносно управління ліквідністю в межах банку; з) диджиталізація та розвиток нових диджиталізованих банківських продуктів, послуг; и) операційні витрати, операційні доходи банку; і) виплата дивідендів</p>

Вважаємо, що аналіз даних чинників є надзвичайно корисним з ціллю зменшення ймовірності настання цього ризику. Дані табл. 1.2 дають змогу зробити висновки про те, що ризик ліквідності є ризиком, котрий в більшості залежний саме від зовнішніх факторів, але, порівняно із суцільно систематичними ризиками, ризик ліквідності є одночасно як систематичним, так і несистематичним. Тобто це ризик до якого банк не лише пристосовується, а й ризик, яким банк може управляти.

Як активні, так і пасивні дії банку можуть провокувати цей ризик (табл. 1.3) [2, 8, 12, 14-17, 53-55].

Таблиця 1.3

Ризик ліквідності банку в межах операцій та джерела подолання даного ризику

Операції банку	Генерація ризику	Джерело подолання
Активні	1. Кредити (надання). 2. Цінні папери (купівля). 3. Пришвидшення відносно руху активів (у результаті диджиталізації)	1. Продаж активів. 2. Доходи від банківських послуг. 3. Надходження коштів клієнтів від погашення кредитів. 4.Формування ефективних диджиталізованих інновацій в межах активних операцій
Пасивні	1. Зняття коштів клієнтами цього банку з рахунків. 2. Погашення власної заборгованості за позиками. 3. Платежі банку до бюджету. 4. Виплата банком дивідендів. 5. Пришвидшення відносно руху пасивів (у результаті диджиталізації)	1. Депозитне залучення. 2. Позики банку. 3. Операції репо. 4. Емісія цінних паперів. 5.Формування ефективних диджиталізованих інновацій в межах пасивних операцій

Ризик відносно ліквідності банку перебуває у залежності від структурованості портфеля банку (кредитного і депозитного). Проблематика відносно ліквідності у будь-якого із банків виникає повсякчас і саме тому банку слід тримати «руку на пульсі» здійснюючи аналітичний і управлінський контроль з ціллю уникнення, а за неможливості уникнення зменшення даного ризику. Вважаємо, що конкретні управлінські механізми в межах банку, вчасність і ефективність їх застосування впливають мінімізацію даного ризику ліквідності окремо взятого банку. Окрім того, оскільки ми визначили,

що цей ризик є як систематичним, так і несистематичним, то важливий і управлінський вплив на цей ризик з боку комерційного банку.

В межах табл. 1.4 [2, 8, 12, 14-18, 53-55, 60] нами узагальнено підходи стосовно здійснення управління ризиком ліквідності комерційного банку.

Таблиця 1.4

**Система здійснення управління ризиком ліквідності в межах
комерційного банку враховуючи систематичну
та несистематичну складову**

Рівень управління	Підрівні управління	Цілі та інструменти управління на макрорівні та підходи до управління на мікрорівні
Макро - рівень НБУ	Управління ліквідністю в межах банківської системи загалом	Цілі: стабільність держави, банківської системи, грошової одиниці, захист стосовно інфляційних процесів, підтримка потрібної ліквідності в межах банківської системи, захист стосовно інтересів вкладників і стосовно кредиторів банківської системи. Інструменти: вимоги НБУ відносно резервів; операції: із рефінансування, РЕПО, своп, із власними зобов'язаннями, із державними облігаціями, на відкритому ринку; кредити від НБУ (стабілізаційні); вимоги кількісні
	Управління ліквідністю в межах втручання в діяльність конкретного банку	Цілі: досягнення мети відносно управління ліквідністю банківської системи загалом, котрі не досяжні без втручання в кожен із банків, захист інтересів клієнтів банку Інструменти: вимоги дотримання відносно резервних вимог та відносно нормативів ліквідності для комерційного банку
Мікро – рівень комерційного банку	Реактивне управління – орієнтоване відносно ліквідності в межах вимог НБУ	Управління активами – орієнтир розширення діяльності, забезпечення ліквідності шляхом збільшених обсягів діяльності. Управління пасивами - орієнтир виконання зобов'язань в межах банку. Збалансоване управління – орієнтир дотримання балансу враховуючи час виконання зобов'язань активних і пасивних операцій, розширення діяльності, стабільність
	Проактивне управління – здійснюється на базі стратегій, котрі враховують розширення діяльності за цільових орієнтирів одним із яких є ліквідність	

Вважаємо, що система здійснення управління ліквідністю банку повинна бути акцентована на систематичній та несистематичній складовій відносно цього ризику.

1.2. Система показників оцінки ліквідності комерційного банку

Оцінка ліквідності банку досить вагома складова успішності функціонування банку, тож проведемо дослідження тих показників, які вказують на ліквідність банку. Варто відзначити, що НБУ не дарма вимагає від банків дотримання показників ліквідності оскільки дотримання вимог відносно ліквідності за цими показниками призводить до:

- мінімізації ризику ліквідності;
- підтримки стосовно оптимального співвідношення активів і пасивів, балансу;
- забезпечення вчасності і стабільності виконання банком власних зобов'язань;
- прибутковості і стабільності банку у короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Визначимо загальну систему оцінки ліквідності в межах банку (рис. 1.2) [1, 3-7, 10, 13, 19, 21 33, 34, 45-48, 52, 53, 57].

Рис. 1.2. Загальна система оцінки ліквідності комерційного банку

Варто відзначити, що дана система оцінки є комплексною, тобто ліквідність – здатність перетворювати актив і пасиви на гроші, однак ця здатність залежить від багатьох чинників таких як прибуток, управління, що балансує між прибутком і ризиком, структурованість активів і пасивів. Однак, це лише внутрішні чинники, а є ще і зовнішні такі як рішення НБУ, нормативна база, підтримка держави, рівень довіри до банків суб'єктів тощо. Саме тому вважаємо, що систему показників оцінки ліквідності банку варто досліджувати в комплексі системи оцінки діяльності банку в цілому. Окрім того оскільки на ліквідність впливають такі внутрішні фактори як достатність власного капіталу для здійснення активних операцій, кредитні операції як складова активних операцій та інвестування коштів, що зменшує їх ліквідність, інвестування коштів банку на тривалі періоди, що також забезпечує ліквідність наступних періодів, однак скорочує обсяги високоліквідних активів банку, ризиковість управління діяльністю банку, то вважаємо за доцільне в систему показників оцінки ліквідності банку включити всю лінійку нормативів НБУ (табл. 1.5) [1, 3-7, 10, 13, 18, 19, 21 33, 34, 45-48].

Таблиця 1.5

Економічні нормативи діяльності комерційних банків

Напрямок оцінки	Нормативи
Нормативи капіталу	- норматив мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1); - норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2); - норматив достатності основного капіталу (Н3)
Нормативи ліквідності	- норматив короткострокової ліквідності (Н6); - коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCR _{вв}) та в іноземній валюті (LCR _{ів}); - коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR)
Нормативи кредитного ризику	- норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), - норматив великих кредитних ризиків (Н8), - норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9)
Нормативи інвестування	- норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11); - норматив загальної суми інвестування (Н12)
Ліміти відкритої та закритої валютної позиції	- ЛІ3-1 - норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції - ЛІ3-2 - норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції

Тут варто акцентувати на тому, що дані показники досить жорстко регламентуються на законодавчому рівні та контролюються з боку НБУ.

Так, зокрема основні показники, що вказують на ліквідність банку і підлягають постійному звітуванню до НБУ зазначені в межах документів поданих на рис. 1.3 [18, 21, 45-48].

Нормативна база, яка регулює та визначає основні показники ліквідності банку
<ol style="list-style-type: none"> 1. Зміни до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова правління НБУ № 102 від 01.08.2019. 2. Про запровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR): Постанова правління НБУ № 158 від 24.12.2019. 3. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова правління НБУ № 368 від 28.08.2001. 4. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова правління НБУ № 64 від 11.06.2018

Рис. 1.3. Нормативна база, яка регулює та визначає основні показники ліквідності банку згідно підходів НБУ

В межах табл. 1.6 нами узагальнено основні показники ліквідності комерційних банків, котрі контролює НБУ і які є обов'язковими до виконання. Однак варто відзначити, що не лише за даними показниками комерційний банк оцінює власну ліквідність. Вважаємо, що ліквідність банку слід оцінювати на базі всіх економічних нормативів поданих в межах табл. 1.5, оскільки кожен із цих нормативів забезпечує ліквідність банку.

Норматив короткострокової ліквідності (Н6) окреслює співвідношення активів до зобов'язань в розрізі погашення до одного року. Коефіцієнт покриття ліквідністю - LCR - окреслює мінімально потрібний рівень ліквідності в розрізі забезпечення покриття чистого очікуваного відпливу грошових коштів впродовж 30 днів враховуючи стрес-сценарій. Коефіцієнт чистого стабільного фінансування -NSFR - окреслює мінімально потрібний обсяг стабільного фінансування в перспективі на один рік [18, 21, 45-48].

Таблиця 1.6

**Характеристика та нормативні значення показників ліквідності для
комерційних банків України**

Норматив, джерело	Формула для розрахунку	Нормативне значення показника
Норматив короткострокової ліквідності (Н6), [46]	$Н6 = \frac{Ал}{31} \cdot 100 \%$ <p>Ал - ліквідні активи з кінцевим строком погашення/продажу до одного року; 31 - зобов'язання банку з кінцевим строком погашення/продажу до одного року</p>	не менше 60 %
Коефіцієнт покриття ліквідністю - LCR : - коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами – LCR _{вв} ; - коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземній валюті – LCR _{ів} , [46]	$LCR_{вв} = \frac{ВЛА}{\text{чистий очікуваний вплив грошових коштів протягом 30 днів} \cdot 100}$ <p>де ВЛА – високоліквідні активи. Формула для коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті є аналогічною, але в розрізі окремих валют</p>	1) LCR _{вв} з 31.12.2018 р.: - не менше ніж 80 %; 2) LCR _{ів} з 31.12.2018 р.: - не менше ніж 50 %; 3) LCR _{вв} та LCR _{ів} : - з 01.06.2019 р. - не менше ніж 90 % ; - з 1.12.2019 р. - не менше ніж 100 %
Коефіцієнт чистого стабільного фінансування – NSFR, [46, 47]	$NSFR = \frac{\text{Наявна сума стабільного фінансування/Необхідна сума стабільного фінансування- НКР}}{\text{(непокритий фінансовий ризик)}} \cdot 100$	- не менше 80 % - з 01.04.2021р.; - не менше 90 % - з 01.10.2021р.; - не менше 100 % - з 01.04.2022 р.

Банк повинен дотримуватись значень даних показників, тобто його значення повинні бути не меншими за прийнятні НБУ нормативи, але можливе перевищення. З нашого ж погляду, перевищення за нормативом короткострокової ліквідності є не доцільним, хоча це і знижує ризик ліквідності, але в свою чергу провокує збільшення відносно непрацюючих активів, призводить до скорочення прибутків банку, провокує ризик зниження фінансової стійкості, що впливає на ліквідність майбутніх періодів.

Нормативи кредитного ризику, як складова, що забезпечує ліквідність банку подані нами в межах табл. 1.7.

Таблиця 1.7

Характеристика та нормативні показників кредитного ризику для комерційних банків України

Норматив, джерело	Формула для розрахунку	Нормативне значення
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), [46]	$H7 = Zc / PK \cdot 100 \%$ Зс - сукупна заборгованість за депозитами, за кредитами, факторингом, фінансовим лізингом, урахованими вексялями, цінними паперами, іншими активними банківськими операціями та фінансові зобов'язання банку щодо одного контрагента (або групи пов'язаних контрагентів);	не має перевищувати 25 %
Норматив великих кредитних ризиків (Н8), [46]	$H8 = Zv / PK \cdot 100\%$ Зв - сукупна заборгованість за депозитами, кредитами, факторингом, фінансовим лізингом, урахованими вексялями, цінними паперами, дебіторською заборгованістю, іншими активними банківськими операціями та фінансові зобов'язання банку за всіма великими кредитними ризиками, наданими банком щодо всіх контрагентів (або групи пов'язаних контрагентів), усіх пов'язаних з банком осіб	не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9), [46]	$H9 = (Zin / (OK + DK - B1)) \cdot 100$ Зін- сукупна заборгованість за депозитами, кредитами, факторингом, фінансовим лізингом, урахованими вексялями, цінними паперами, іншими активними банківськими операціями та фінансові зобов'язання банку щодо пов'язаних з банком осіб; В1- відвернення за виключенням розміру перевищення сукупної суми всіх вимог банку до пов'язаних із банком осіб та суми всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо пов'язаних з банком осіб, над сумою, що становить 25 % (20 % - для спеціалізованих банків) загального розміру ОК та ДК, зменшеного на балансову вартість активів, що належать до 1-8 пункту відвернень.	норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами, не більше 25 %;

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) – формується з ціллю обмеження кредитного ризику, що виникає внаслідок невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань

Норматив великих кредитних ризиків (Н8) - встановлюється з метою обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом або групою пов'язаних контрагентів [46].

Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9)- встановлюється для обмеження ризику операцій з пов'язаними з банком особами, зменшення негативного впливу операцій з пов'язаними з банком особами на діяльність банку [46].

Нормативи інвестування, як складова активних операцій банку, що позначаються на ліквідності банку подані нами в межах табл. 1.8.

Таблиця 1.8

Характеристика та нормативні значення показників інвестування для комерційних банків України

Норматив, джерело	Формула для розрахунку	Нормативне значення
Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11), [46]	$H11 = K_{ін} / PK * 100\%$ Кін- кошти банку, що інвестуються на придбання акцій (часток/паїв) та інвестиційних сертифікатів окремо за кожною установою	не має перевищувати 15 %
Норматив загальної суми інвестування (Н12), [46]	$H12 = SK_{ін} / PK * 100$ СКін відображаються кошти банку, що інвестуються з метою придбання акцій (часток/паїв) та інвестиційних сертифікатів будь-яких юридичних осіб.	не має перевищувати 60 %

Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11) - встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного з інвестуванням в акції, паї, частки та інвестиційні сертифікати окремої юридичної особи [46].

Норматив загальної суми інвестування (Н12) - встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного із здійсненням банком інвестиційної діяльності [46].

В межах даних табл. 1.9 нами подані значення лімітів відкритої та закритої валютної позиції банку, котрі безпосередньо впливають на ліквідність комерційної банківської установи.

Таблиця 1.9

Характеристика та нормативні значення стосовно лімітів відкритої та закритої валютної позиції для комерційних банків України

Норматив, джерело	Розрахунок	Нормативне значення
Л13-1 - норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції, [46]	співвідношення величини перевищення обсягу вимог за іноземною валютою та банківськими металами над обсягом зобов'язань у гривневому еквіваленті до регулятивного капіталу банку	не більше 15 %
Л13-2 - норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції, [46]	співвідношення величини перевищення обсягу зобов'язань за іноземною валютою та банківськими металами над обсягом вимог у гривневому еквіваленті до регулятивного капіталу банку	не більше 15%

Ліміти стосовно відкритої (закритої) валютної позиції - це встановлене НБУ кількісне обмеження у відсотках щоденної величини відкритих банком валютних позицій, а саме: загальної (довгої/короткої) в іноземних валютах і банківських металах та окремо за групами відповідних іноземних валют та банківськими металами, а також за відповідною валютою чи банківським металом, окремими активними операціями з валютними цінностями до регулятивного капіталу банку [46].

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЛІКВІДНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

2.1. Аналіз залучення і розміщення ресурсів з ціллю забезпечення ліквідності комерційного банку

Акціонерне товариство комерційний банк ХХХ є банківською установою, котра функціонує згідно ліцензії від Національного банку України. Комерційний банк був заснований у 1992 р. і нині є лідером у наданні банківських послуг з поміж фізичних та юридичних осіб. Дана банківська установа має державну форму власності і належить до універсальних банківських установ, що визначається на основі послуг і суб'єктів, що їх надають. Варто також зазначити, що дана банківська установа належить до системно важливих банків України вже на протязі багатьох років.

ХХХ (станом на 31 грудня 2021 року) має 20 філій і 1475 відділень, окрім того банк має філію в межах Кіпру.

Комерційний банк формує політику стосовно універсального обслуговування широкого спектру клієнтської бази. Банк активно просуває свої послуги серед роздрібних клієнтів (є лідером ринку України), серед малаго і середнього бізнесу. ХХХ активно нарощує кредитний портфель, окрім того варто відзначити і потужність стосовно просування послуг через платформу транзакцій ХХХ.

Варто акцентувати і на тому, що на сьогодні ХХХ впровадив такі диджиталізовані інновації стосовно банківського бізнесу як:

- банкомати (мережа банкоматів цього банку є сучасною і надає можливості безконтактного зняття коштів, використовуючи при цьому QR-код. Окрім того варто відзначити, що банкоматів даного банку досить багато, що зручно для клієнтів);

- платіжні термінали, міні-платіжні термінали;
- інтернет банкінг із застосуванням QR-коду;
- чат-боти;
- онлайн-інкасація;
- Gsm-Банкінг.

Слід зазначити, що послуги, які надає ХХХ є досить різноманітними та розгалуженими, задовольняючи як юридичних, так і фізичних суб'єктів, зокрема на сьогодні банк своїм клієнтам надає понад 150 різновидів послуг. З поміж даних послуг є найрозповсюдженіші, такі як [42]:

- послуги стосовно депонування коштів фізичних та юридичних осіб (на різні строки);
- розрахунково-касове обслуговування;
- ведення та обслуговування поточних рахунків в межах юридичних і фізичних осіб;
- кредитування для фізичних і юридичних осіб на різні терміни.

Комерційний банк має широку і розгалужену мережу стосовно філій та стосовно банкоматів в межах всієї країни, що в свою чергу створює комфортні умови відносно користування послугами банку для його клієнтів. Варто акцентувати і на великому колі партнерів, з поміж яких є і закордонні. Банк також приймає активну участь в обслуговуванні кредитних ліній ЄБРР, Світового банку, а також Українсько-Німецького фонду. ХХХ характеризується розгалуженою мережею закордонних філій і вважається лідером у випуску платіжних карток [42].

Можливість функціонування для банку починається з отриманням ліцензії, а для її отримання банк повинен сформувати статутний капітал. Статутний капітал банку повинен відповідати нормативу, який визначається законодавчо і в інструкціях НБУ. Банківська установа утворюється з метою надання прибутку його власникам. На шляху досягнення цієї цілі банк окрім власного капіталу, який за обсягами сягає від 10% до 30 % формує залучений і

позиковий капітал. Саме залучений і позиковий капітал є базисом, який забезпечує активні операції, що формують прибуток.

Ліквідність банківської установи характеризується здатністю до швидкого перетворення активних операцій на гроші, активні ж операції формуються завдяки наявним в межах банку пасивним операціям. Варто також зазначити, що вдалі інвестиції пасивів в активні операції забезпечують не лише прибуток, а й ліквідність банку у довгостроковій перспективі. Саме тому, вважаємо, що дослідження ліквідності банку варто розпочинати з аналізу пасивів, як можливостей до здійснення інвестицій в активні операції з ціллю отримання прибутку, що забезпечить ліквідність банку в досліджуваному та майбутніх періодах.

Аналіз пасивів варто розпочати з дослідження власного капіталу, з якого починається діяльність банківської установи (табл. 2.1).

Аналіз даних табл. 2.1 показав, що власний капітал банківської установи за період дослідження збільшився на 12086 млн грн або на 22,2 %. При цьому емісійний дохід банку за період дослідження складає 23 млн грн у кожному із років, тобто є незмінним.

Резерв від переоцінки будівель збільшився на 24 млн грн або на 3,9 %. Нереалізований збиток скоротився на 3455 млн грн або у 2,7 рази. Результат від операцій з акціонером є незмінним впродовж 2019-2021 рр. і складає 12174 млн грн, однак його питома вага у складі банку за період дослідження зменшилась на 4 в.п.

Загальні резерви та інші фонди банку за період дослідження збільшились на 2846 млн грн або на 41,5 %, при цьому зросла і їх питома вага у складі капіталу банку на 2 в.п.

Накопичений дефіцит банку за період проведення дослідження скоротився на 12671 млн грн або на 7,5 %.

Дослідивши власний капітал банку, вважаємо за доцільне в межах аналізу пасивів дослідити залучений і позиковий капітал банку (табл. 2.2).

Таблиця 2.1

**Аналіз динаміки та структури власного капіталу
XXX за 2019-2021 рр.**

Найменування статті	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення (+,-) 2021 р. від 2019 р.		
	сума, млн грн	у % до підсу- мку	сума, млн грн	у % до підсу- мку	сума, млн грн	у % до підсу- мку	суми, млн грн	пи- то- мої ваги, пун- ктів	2021 р. у%до 2019р.
Акціонерний капітал	206060	377,9	206060	390,1	206060	309,3	0	-68,6	0,0
Емісійний дохід	23	0,0	23	0,0	23	0,0	0	0,0	0,0
Резерв переоцінки будівель	614	1,1	689	1,3	638	1,0	24	-0,1	3,9
Нереалізований збиток від інвестиційних цінних паперів	-1274	2,3	-2937	5,6	-4729	7,1	3455	4,8	271,2
Результат від операцій акціонером	12174	22,3	12174	23,0	12174	18,3	0	-4,0	0,0
Загальні резерви та інші фонди	6850	12,6	8481	16,1	9696	14,6	2846	2,0	41,5
Накопичений дефіцит	-169918	311,6	-171665	325,0	-157247	236,1	-12671	-75,5	-7,5
Всього власного капіталу	54529	100,0	52825	100,0	66615	100,0	12086	0,0	22,2

Згідно даних табл. 2.2 зобов'язання ХХХ збільшились на 79487 млн грн або на 31,1 %. При цьому заборгованість перед НБУ скоротилась на 9817 млн грн або на 100 %, заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями скоротилась на 198 млн грн або на 98,5 % (її питома вага скоротилась на 0,1 в.п.).

Кошти клієнтів в межах періоду дослідження зросли на 84682 млн грн (на 35,2%), зросла і їх питома вага на 2,9 в.п.

Таблиця 2.2

**Аналіз динаміки та структури зобов'язань
ХХХ за 2019-2021 рр.**

Найменування статті	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення (+,-) 2021 р. від 2019 р.		
	сума, млн грн	у % до підсу- мку	сума, млн грн	у % до підсу- мку	сума, млн грн	у % до підсу- мку	суми, млн грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2021р. у % до 2019р.
Заборгованість перед НБУ	7721	3,0	0	0,0	0	0,0	-7721	-3,0	-100,0
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями	201	0,1	2	0,0	3	0,0	-198	-0,1	-98,5
Кошти клієнтів	240621	94,3	312708	94,8	325303	97,2	84682	2,9	35,2
Зобов'язання орендаря лізингу	1748	0,7	1855	0,6	1593	0,5	-155	-0,2	-8,9
Відстрочене зобов'язання з податку на прибуток	121	0,0	146	0,0	159	0,0	38	0,0	31,4
Інші фінансові зобов'язання	1522	0,6	2907	0,9	3770	1,1	2248	0,5	147,7
Резерви та нефінансові зобов'язання	3260	1,3	12082	3,7	3260	1,0	0	-0,3	0,0
Усього зобов'язань	255194	100,0	329700	100,0	334681	100,0	79487	0,0	31,1

Найбільшу питому вагу у структурі зобов'язань займають кошти клієнтів, зокрема їм належить у 2019 -2021 рр. 94,3 %, 94,8%, 97,2 % відповідно.

Зобов'язання стосовно орендаря з лізингу за період проведення дослідження зросли на 155 млн грн. В межах досліджуваного періоду збільшилось на 38 млн грн або на 31,4 % відстрочене зобов'язання стосовно податку на прибуток. Інші фінансові зобов'язання за 2019-2021 рр. зросли на 2248 млн грн або у 1,5 рази. Резерви та нефінансові зобов'язання залишились без змін, однак їх питома вага у складі капіталу скоротилась на 0,3 в.п.

Вважаємо, що дослідивши пасиви банку, які формуються із власного капіталу та зобов'язань і залучень банку слід перейти до аналізу активів як інвестиції в межах пасивів (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Аналіз динаміки та структури активів
XXX за 2019-2021 рр.**

Найменування статті	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення (+,-) 2021 р. від 2019 р.		
	сума, млн грн	у % до підсумку	сума, млн грн	у % до підсумку	сума, млн грн	у % до підсумку	суми, млн грн	питомої ваги, пунктів	2021р. у % до 2019р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Грошові кошти, еквіваленти, обов'язкові резерви	45894	14,8	49911	13,0	52835	13,2	6941	-1,6	13,1
Заборгованість банків	27118	8,8	25059	6,6	26243	6,5	-875	-2,3	-3,3
Кредити та аванси клієнтам	59544	19,2	55021	14,4	68218	17,0	8674	-2,2	12,7
Інвестиційні цінні папери за справедливою вартістю через прибуток (збиток)	84680	27,3	100750	26,3	93096	23,2	8416	-4,1	9,0

Продовж. табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Інвестиційні цінні папери, за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	66602	21,5	119196	31,2	129074	32,2	62472	10,7	48,4
Інвестиційні цінні папери, за амортизованою собівартістю	875	0,3	1715	0,4	107	0,0	-768	-0,3	-717,8
Поточні податкові активи	2257	0,7	6660	1,7	9978	2,5	7721	1,8	77,4
Інвестиції в дочірні та асоційовану компанію	155	0,1	30	0,0	30	0,0	-125	-0,1	-416,7
Інвестиційна нерухомість	3379	1,1	2933	0,8	1989	0,5	-1390	-0,6	-69,9
Активи з права користування	1716	0,6	1748	0,5	1490	0,4	-226	-0,2	-15,2
Основні засоби та нематеріальні активи	4764	1,5	5894	1,5	5872	1,5	1108	0,0	18,9
Інші фінансові активи	2210	0,7	3448	0,9	2644	0,7	434	0,0	16,4
Інші активи	9285	3,0	8900	2,3	9098	2,3	-187	-0,7	-2,1
Майно, що перейшло у власність банку як заставодержателя	1244	0,4	1228	0,3	615	0,2	-629	-0,2	-102,3
Активи, утримані для продажу	0	0,0	32	0,0	7	0,0	7	0,0	100,0
Усього активів	309723	100,0	382525	100,0	401296	100,0	91573	0,0	22,8

За даними табл. 2.3, ХХХ характеризується сукупним зростанням активів на 191573 млн грн або ж на 22,8 %. При цьому в межах активів грошові кошти та їх еквіваленти зросли на 6941 млн грн або на 13,1 % (однак їх питома вага у складі активів скоротилась на 1,6 в.п.), заборгованість банків

скоротилась на 875 млн грн або на 3,3 % (питома вага у складі активів скоротилась на 2,3 в.п.). Кредити видані клієнтам за 2019-2021 рр. зросли на 8674 млн грн або на 12,7 % (при цьому їх питома вага у складі активів скоротилась на 2,2 в.п.). Інвестиційні цінні папери за справедливою вартістю через прибуток зросли за період проведеного дослідження на 8416 млн грн або на 9,0 %, їх питома вага при цьому скоротилась на 4,1 в.п. Інвестиційні цінні папери, за справедливою вартістю через інший сукупний дохід набули одного із найбільших зростань у складі активів, зокрема вони зросли на 48,4 % або на 62472 млн грн, зросла і їх питома вага на 10,7 в.п. Інвестиційні цінні папери, за амортизованою собівартістю скоротились на 768 млн грн або у 7,2 рази, скоротилась і їх питома вага на 0,3.

Податкові активи, що є поточними зросли на 7721 млн грн або на 77,4 %, тобто набули найбільшого зростання у складі активів. При цьому їх питома вага у складі активів зросла на 1,8 в.п. Інвестиції в дочірні та асоційовану компанію скоротились на 125 млн грн або у 4,2 рази, скоротилась і їх питома вага на 0,1 в.п. Нерухомість, що є інвестиційною за період здійснення дослідження скоротилась на 1390 млн грн або на 69,9 %, скоротилась і їх питома вага на 0,6 в.п. Активи з права користування за період 2019-2021 рр. скоротились на 226 млн грн або на 15,2 %, їх питома вага скоротилась на 0,2 в.п. Основні засоби та нематеріальні активи зросли на 1108 млн грн або на 18,9 %, інші активи фінансові збільшилися на 434 млн грн або на 16,4 %. Інші активи, навпаки скоротились на 187 млн грн або на 2,1 %, скоротилась і їх питома вага на 0,7 в.п. Майно, що перейшло у власність банку як заставодержателя скоротилось на 629 млн грн або на 102,3 %, скоротилась і його питома вага на 0,2 в.п. Активи утримані для продажу були відсутні у 2019 р., у 2020 р. вони склали 32 млн грн, а у 2021 р. 7 млн. грн.

Дослідивши активи банку, які характеризують поточну ліквідність банку варто дослідити ліквідність банку в перспективі на базі аналізу доходів, витрат і прибутку (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Аналіз динаміки доходів, витрат та прибутку (збитку)

XXX за 2019-2021 рр., млн грн

Найменування статті	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+,-) 2021 р. від 2019 р.	
				суми, млн грн	2021 р. у % до 2019 р.
1	2	3	4	5	6
Процентні доходи	33841	33563	35854	2013	5,9
Процентні витрати	14174	11961	6537	-7637	-53,9
Чистий процентний дохід	19667	21602	29317	9650	49,1
Відрахування до резерву на зменшення корисності	4	1771	856	852	21300,0
Чисті процентні доходи після врахування резерву на зменшення корисності	19663	19831	28461	8798	44,7
Доходи за виплатами та комісійними	24575	27649	35057	10482	42,7
Витрати за виплатами та комісійними	6386	8888	11840	5454	85,4
Прибутки за вирахуванням збитків від операцій з іноземною валютою та своп-контрактами	2589	3103	3226	637	24,6
Збитки за вирахуванням прибутків або ж прибутки за вирахування збитків від переоцінки іноземної валюти	6510	-7460	1017	-5493	-84,4
Прибутки за вирахуванням збитків від реалізації інвестиційних цінних паперів за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	8	8	32	24	300,0
Прибутки за вирахуванням збитків або збитки за вирахуванням прибутку від переоцінки від інвестиційних цінних паперів за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	-1526	16045	-7666	-6140	402,4
Витрати щодо резерву під юридичні ризики	387	8577	6464	6077	1570,3
Збитки (прибутки) від уцінки будівель та переоцінку інвестиційної нерухомості	4	-256	-873	-877	-21925,0
Зменшення корисності майна, що перейшло у власність банку, як заставодержателя	134	119	8812	8678	6476,1
Відновлення зменшення корисності в асоційовані компанії	8	-124	-	-8	-100,0
Адміністративні та інші операційні витрати	14428	18006	8812	-5616	-38,9

Продовж. табл. 2.4

1	2	3	4	5	6
Інші чисті доходи	2113	1090	1286	-827	-39,1
Прибуток до оподаткування	32609	24296	35067	2458	7,5
Кредит з податку на прибуток	-	6	17	17	100,0
Чистий прибуток за рік	32609	24302	35050	2441	7,5
- нереалізований збиток (прибуток) від переоцінки	2037	-1649	-1758	-3795	-186,3
- прибуток, що рекласифіковано до складу прибутків чи збитків	-8	-8	-32	-24	300,0
Податковий ефект	-	6	2	2	100,0
Статті, які не будуть в подальшому рекласифіковані у прибуток чи збиток:					
- переоцінка будівель	-70	139	-32	38	-54,3
- податковий ефект	15	-25	6	-9	-60,0
Інші сукупні доходи (витрати)	1974	-1549	-1818	-3792	-192,1
Всього сукупних доходів (витрат) за рік	34583	22753	33232	-1351	-3,9

Згідно з даних табл. 2.4 банк характеризується скороченням сукупного доходу на 1351 млн грн або на 3,9 %. Дане скорочення доходу, без сумніву спровоковано реаліями військового стану і тими труднощами, котрі виникають в економіці країни і відповідно позначаються на діяльності всіх банківських установ, котрі як кровоносна система держави досить гостро і швидко реагують на ці негативні зміни.

При цьому за період дослідження процентні доходи зросли на 2013 млн грн або на 5,9 %, відповідно процентні витрати скоротились на 7637 млн грн або на 53,9 %. За даних умов чистий процентний дохід збільшився на 49,1 %.

Відрахування до резерву на зменшення корисності зросли на 852 млн грн або у 213 разів. При цьому чисті процентні доходи враховуючи резерв на зменшення корисності скоротились на 44,7 %.

Доходи за виплатами і комісійними зросли на 10482 млн грн або на 42,7 %, при цьому витрати стосовно виплат і комісійних збільшились на 85,4% або на 5454 млн грн. Прибутки без участі збитків від операцій стосовно іноземної валюти та своп-контрактів збільшились на 637 млн грн або на 24,6 %. Прибутки стосовно реалізації цінних паперів, що є інвестиційними

зросли на 24 млн грн або у 3 рази. Витрати стосовно резерву під юридичні ризики зросли на 6077 млн грн або у 15,7 разів. Негативним аспектом є зростання збитків стосовно здійснення уцінки будівель на 877 млн грн або у 219,3 рази. Позитивним аспектом є скорочення адміністративних витрат та інших витрат на 5616 млн грн або на 38,9 %.

При цьому негативним є скорочення інших чистих доходів на 827 млн грн або ж на 39,1 %. Прибуток до оподаткування при цьому збільшився на 2458 млн грн або на 7,5 %. Чистий прибуток збільшився на 2441 млн грн або ж на 7,5 %. Негативним аспектом в доходах слід вважати зростання нереалізованого збитку у 1,9 рази або на 3795 млн грн.

Наступним кроком на шляху дослідження ліквідності в довгостроковій перспективі, з нашого погляду повинні стати показники відносної ефективності подані нами в межах табл. 2.5.

Таблиця 2.5

**Аналіз динаміки показників ефективності діяльності
XXX за 2019-2021 рр.**

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Зміни 2021 р. до 2019 р. (+;-)
Рентабельність активів ROA, %	10,5	6,4	8,7	-1,8
Рентабельність власного капіталу ROE, %	59,8	46,0	52,6	-7,2
Коефіцієнт надійності %	21,368	16,022	10,478	-10,89

Згідно дослідження даних табл. 2.5, рентабельність активів стосовно досліджуваного банку складає відповідно у 2019-2021 рр. 10,5%, 6,4% та 8,7 %, що відповідає нормативу, навіть є вищою за нього (норматив 0,75-1,5%) і є позитивним.

Рентабельність стосовно власного капіталу в межах XXX у 2019-2021 рр. складає 59,8%, 46,0 % та 52,6 % відповідно, тобто є вищим за норматив і є позитивним (норматив складає 10-20 %). При цьому, варто відзначити динамічне зростання даного показника.

Оцінка незалежності, а отже і стійкості в межах кон'юнктурних змін ринку здійснюється з використання аналізу відношення власного капіталу до зобов'язань. Даний коефіцієнт має назву коефіцієнт надійності. Аналізуючи даний коефіцієнт в межах ХХХ варто акцентувати на його зростанні, а це вказує на довіру до банківської установи.

Наступним кроком на шляху дослідження доходів і витрат, як складової забезпечення ліквідності у довгостроковій перспективі в межах комерційного банку, з нашого погляду повинно стати дослідження акцентоване на процентних доходах і процентних витрат.

За допомогою даних табл. 2.6 проведемо дослідження процентних доходів та витрат в межах банку.

Аналіз стосовно даних табл. 2.6 акцентує на перевищенні процентних доходів над здійсненими процентними витратами, що в свою чергу призвело до формування чистого процентного доходу для банку в межах 19667 млн грн, 21602 млн грн та 29317 млн грн відповідно у 2019-2021 рр.

Динамічно чистий процентний дохід стосовно об'єкту проведення дослідження зріс на 2013 млн грн, що є позитивним і вказує на ефективність управлінських заходів і дій банку та ще в таких складних умовах здійснення господарювання.

Зростання чистого процентного доходу провокує до зростання ліквідності банку у довгостроковій перспективі. При цьому варто відзначити, що кредити та аванси видані фізичним особам забезпечили у 2021 р. менший дохід ніж у попередні роки, дане зменшення викликано тим, що в реаліях війни банк сам зменшив надання кредитів, отже за цих обставин дохід за період дослідження знизився на 1065 млн грн. Процентні доходи за інвестиційними цінними паперами за СВД зросли на 2805 млн грн за період дослідження. Процентні доходи від заборгованості банків зросли на 760 млн грн за 2019-2021 рр.

Таблиця 2.6

**Аналіз процентних доходів та витрат
XXX за 2019-2021 рр.**

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+;-) 2021 р. від 2019 р.
<i>Процентні доходи за ефективною ставкою відсотка (МСП):</i>				
Кредити та аванси фізичним особам	19014	17896	17949	-1065
Інвестиційні цінні папери за СВІСД	6791	7194	9596	2805
Заборгованість банків	430	1446	1190	760
Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу	1256	1160	1837	581
Кредити та аванси юридичним особам	833	630	238	-595
Інвестиційні цінні папери за АС	548	191	55	-493
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	88	30	5	-83
<i>Всього процентних доходів за ефективною ставкою відсотка</i>	28960	28547	30870	1910
<i>Інші процентні доходи:</i>				
Інвестиційні цінні папери за СВПЗ	4441	4453	4440	-1
Фінансовий лізинг	440	563	544	104
Всього інших процентних доходів	4881	5016	4984	103
<i>Всього процентних доходів</i>	33841	33563	35854	2013
<i>Процентні витрати:</i>				
Строкові депозити фізичних осіб	8633	7428	4611	-4022
Поточні/розрахункові рахунки	3151	3419	1519	-1632
Строкові депозити юридичних осіб	349	574	197	-152
Орендні зобов'язання орендаря	244	267	209	-35
Заборгованість перед НБУ	1 687	263	-	x
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями	102	4	-	x
Інше	8	6	1	-7
<i>Всього процентних витрат</i>	14174	11961	6537	-7637
<i>Чистий процентний дохід</i>	19667	21602	29317	9650

Процентні доходи від кредитів підприємствам малого та середнього бізнесу за період дослідження зросли на 581 млн грн. Процентні доходи від кредитів та авансів юридичним особам за період дослідження зменшились на 595 млн грн, знизилась також доходи від інвестиційних цінних паперів за АС на 493 млн грн, доходи від грошових коштів та еквівалентів і обов'язкових резервів знизилась на 83 млн грн.

Процентні витрати за строковими депозитами фізичних осіб знизились на 4022 млн грн, процентні витрати на строкові та розрахункові рахунки скоротились на 1632 млн грн, витрати стосовно строкових депозитів юридичних осіб скоротились на 152 млн грн, заборгованість стосовно НБУ у банку взагалі у 2021 році відсутня, скоротились також витрати банку стосовно зобов'язань орендних на 35 млн грн. В межах ХХХ взагалі відсутні витрати стосовно інших банків у 2021 р.

Вважаємо, що головними чинниками в межах скорочення цих витрат є скорочення відсоткових ставок за депозитами та ризики пов'язані із воєнними діями.

Наступним кроком на шляху дослідження ліквідності в межах пасивних і активних операцій, з нашого погляду повинно стати дослідження стосовно розриву ліквідності банку (табл. 2.7).

Дослідження з приводу розриву ліквідності в межах діяльності банку, вказує на позитивне значення цього показника за 2019-2021 рр., зокрема він складає 9740 млн грн, 14424 млн грн та 66615 млн грн відповідно і за період дослідження зростає на 56875 млн грн, що вказує на перевищення обсягів активних коштів стосовно залучених, що є позитивним аспектом, який окреслює ефективність управлінських дій досліджуваного банку.

Варто також сказати і про такий позитивний аспект в управлінні ліквідністю як зростання ліквідності в динаміці, що окреслює балансування між депозитною і кредитною політикою та вірну політику стосовно управління ліквідністю банку в реаліях війни. Загалом фінансові активи банку характеризуються зростанням на 141491 млн. грн. У складі фінансових активів досліджуваної банківської установи грошові кошти, еквіваленти зросли на 6941 млн грн, кредити та аванси надані клієнтам в динаміці зросли на 8674 млн грн. Цінні папери, що є інвестиційними також зросли за період дослідження, скоротились лише інвестиційні папери за собівартістю, що є амортизованою.

Таблиця 2.7

**Аналіз стану розриву ліквідності
XXX за 2019-2021 рр., млн грн**

Найменування статті	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+,-) 2021 р. від 2019 р.
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	45894	49911	52835	6941
Кредити та аванси клієнтам	59544	55021	68218	8674
Інвестиційні цінні папери за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	84680	100750	93096	8416
Інвестиційні цінні папери, за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	66602	119196	129074	62472
Інвестиційні цінні папери, за амортизованою собівартістю	875	1715	107	-768
Інші фінансові активи	2210	3448	2644	434
<i>Всього фінансових активів</i>	259805	330041	401296	141491
Зобов'язання				
Заборгованість перед НБУ	7721	-	-	-
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями	201	2	3	-198
Кошти клієнтів	240621	312708	325303	84682
Інші фінансові зобов'язання	1522	2907	3770	2248
<i>Всього фінансових зобов'язань</i>	250065	315617	334681	84616
<i>Чистий розрив ліквідності</i>	9740	14424	66615	56875

З нашого погляду, наступним кроком на шляху дослідження ліквідності банку повинен стати кумулятивний аналіз стосовно розриву ліквідності в межах банку (табл. 2.8).

У 2020 р. банк не проводив дослідження за строками в межах погашення, що не враховує дисконтування стосовно управління ліквідністю, а тому кумулятивний аналіз проведено окремо за 2019 та 2021 рр. та за 2020 р. Дослідження стосовно чистого розриву ліквідності (табл. 2.8) за 2019 р. та за 2021 р. вказує на те, що розрив ліквідності має негативні характеристики за коштами, що використовуються понад 1 рік. Це зумовлено значним скороченням фінансових активів на період, що перевищує один рік

(скоротились на 119 184 млн грн) та зростанням порівняно із ними фінансових зобов'язань банку на 3242 млн грн.

Таблиця 2.8

Аналіз стану розриву ліквідності за строками погашення

XXX за 2019 р. та 2021 р., млн грн

Термін формування фінансових активів / фінансових зобов'язань	2019 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. від 2019 р. (+;-)
<i>Фінансові активи:</i>			
До запитання та до 1 місяця	98939	98013	-926
1-3 місяці	14 810	21 894	7 084
3-12 місяці	22 254	71662	49408
Понад 1 рік	150919	31735	-119184
Строк погашення не визначений	1	31919	31918
<i>Фінансові активи за сукупністю строків</i>	286923	407257	120 334
<i>Фінансові зобов'язання:</i>			
До запитання та до 1 місяця	110416	83401	-27015
1-3 місяці	58401	38629	-19772
3-12 місяці	80434	56057	-24377
Понад 1 рік	2562	5804	3242
Строк погашення не визначений	-	12753	12753
<i>Фінансові зобов'язання за сукупністю строків</i>	251813	340642	88829
<i>Чистий розрив ліквідності:</i>			
До запитання та до 1 місяця	-11477	14612	26089
1-3 місяці	-43591	-16735	26856
3-12 місяці	-58180	15605	73785
Понад 1 рік	148357	25931	-122426
Строк погашення не визначений	1	19166	19165
<i>Чистий розрив ліквідності за сукупністю строків</i>	35110	66615	31505
<i>Кумулятивний розрив ліквідності:</i>			
До запитання та до 1 місяця	-11477	14612	26089
1-3 місяці	-55068	-2123	52945
3-12 місяці	-113248	23291	136539
Понад 1 рік	35109	39413	4304
Строк погашення не визначений	35110	47449	12339

Позитивні характеристики стосовно чистого розриву ліквідності банк має за коштами, що формуються до запитання та до 1 місяця, коштами, котрі формуються на період від 3 до 12 місяців. При цьому кумулятивний розрив стосовно ліквідності має позитивні значення. Однак, ми вважаємо що все ж

таки в реаліях війни банку варто переглянути власні підходи стосовно управління депозитами і високоліквідними активами.

Згідно із вимогами НБУ із 2020 р. кожен банк контролює лише строки стосовно погашення. Детальне дослідження в межах розриву ліквідності за 2020 р. подано в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

**Аналіз стану розриву ліквідності за строками здійснення погашення
XXX за 2020 р., млн грн**

Термін депозиту	2020 р.	
	Чистий розрив ліквідності	Кумулятивний розрив ліквідності
На вимогу	30796	30796
Овернайт	-12092	18703
Від 2 до 7 днів	20875	39578
Від 8 до 14 днів	-8987	30591
Від 15 до 21 дня	-3751	26840
Від 22 до 31 дня	-9151	17689
Від 1 до 2 місяців	-12337	5352
Від 2 до 3 місяців	-13801	-8449
Від 3 до 6 місяців	8064	-384
Від 6 до 9 місяців	6920	-7304
Від 9 до 12 місяців	10952	3648
Від 1 до 2 років	3092	6739
Від 2 до 3 років	1832	8572
Від 3 до 5 років	2911	11483
Більше 5 років	29654	41137
Невизначений	-41137	-

Аналіз даних табл. 2.9 стосовно чистого розриву в межах строків вказує на негативне значення чистого розриву ліквідності в межах депозитів овернайт, депозитів від 8 до 14 днів, від 15 до 21 дня, від 22-31 дня, від 1 до 2 місяців, від 2-3 місяців.

Такі тенденції окреслюють перевищення суми залучених депозитів над активними коштами банку. Отже, у 2020 р. політика банку з приводу депозитів до запитання та депозитів, що є короткостроковими, з нашого погляду є неефективною. Але все ж таки, кумулятивний аналіз депозитів акцентує на покритті цього негативного розриву в межах коштів, котрі інвестовані на триваліші строки.

2.2. Оцінка нормативів ліквідності комерційного банку

Оцінка нормативів ліквідності комерційного банку є його характеристикою стосовно ефективності управлінських дій в межах банку. Окрім того дотримання нормативів діяльності, з поміж яких є і нормативи ліквідності є обов'язковою вимогою з боку НБУ з метою забезпечення інтересів вкладників та безпечності банківської системи в цілому.

Вважаємо, що дослідження дотримання нормативів стосовно ліквідності банку варто розпочати все ж таки із загальної характеристики ефективності діяльності банку, котра в свою чергу провокує можливість банком дотримання нормативів.

Окрім того хотілося б також відзначити і те, що дослідження нормативів ліквідності не повинне бути вузьким, оскільки саме пасиви і активи забезпечують можливість дотримання банком ліквідності та характеризують розрив ліквідності, а тому вважаємо, що дослідження нормативів ліквідності у широкому розумінні – дослідження нормативів капіталу, нормативів кредитного ризику, нормативів інвестування, нормативів ліквідності (у вузькому розумінні) та нормативів відкритої і закритої валютної позиції в межах банку. Отже, дослідження нормативів ліквідності розпочнем із дослідження загальної ефективності банку (табл. 2.10).

Згідно із даними табл. 2.10 чиста маржа банку має скорочення (в динаміці на 3,6 в.п.), але все ж таки вона відповідає нормативу в усіх роках (норматив не менше 4,5 %). Чистий спред характеризується негативними значеннями (у 2019 р. та у 2020 р.), і хоча процентні доходи банку є вищими стосовно процентних витрат, але зобов'язання перевищують працюючі активи, що й формує негативне значення показника (менше за норматив), що в свою чергу вказує на доцільність збільшення працюючих активів і скорочення ліквідності у короткостроковій перспективі. У 2021 р. банк має позитивне значення чистого спреду, котре складає 9,2.

Таблиця 2.10

**Аналіз ефективності управління депозитними ресурсами
XXX за 2019-2021 рр.**

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+,-) 2021 р. від 2019 р.
Чиста маржа – NIM	10,9	8,8	7,3	-3,6
Чистий спред – NS	-5,6	-3,6	9,2	14,8
Коефіцієнт ефективності діяльності банку - K1	99,9	71,0	81,2	-18,7
Відношення кредитного портфелю до зобов'язань банку – K7	23,3	16,7	72,5	49,2
Доля вкладів фізичних осіб в пасивах – K11	32,0	26,8	21,7	-10,3
Ефективність використання банком залучених ресурсів - Eз	13,6	7,8	20,5	6,9
Коефіцієнт використання депозитів – Ла	0,180	0,151	0,972	0,792
Коефіцієнт співвідношення кредитів і депозитів - Kск/д	0,247	0,176	1,416	1,169
Коефіцієнт ефективної депозитної політики – Кедп	0,148	0,122	0,109	-0,039

Коефіцієнт ефективності здійснення діяльності банку вказує на неефективність цієї роботи, оскільки норматив складає не менше 120 %, а банк має значення 99,9 %, 71,0 % та 81,2 % відповідно у 2019-2021 рр. (в динаміці даний коефіцієнт тяжіє до скорочення на 18,7 %, що також є негативним аспектом).

Відношення в межах кредитного портфелю стосовно зобов'язань повинно становити 70-100 %, в досліджуваному банку даний показник є значно меншим, що окреслює неефективність стосовно кредитної, а також депозитної політики банку. Частка із вкладів осіб, що є фізичними не повинна бути більша за – 50%, якщо ж даний показник буде перевищено, то банк вважатиметься ошадним. В XXX частка вкладів стосовно фізичних осіб складає 32,0 %, 26,8 %, 21,7 % відповідно за період здійснення дослідження.

Ефективність з приводу використання залучених ресурсів в XXX є позитивною і в динаміці зростає.

Коефіцієнт стосовно використання депозитів вказує на неефективність здійснення управління останніми, бо має низькі значення за цим показником.

Коефіцієнт ефективності в межах депозитної політики банку також має не високі значення.

Економічні нормативи стосовно банків являють собою певні сформовані НБУ показники, які необхідні для регулювання банківської діяльності з боку НБУ, здійснюючи безвиїзний нагляд, моніторинг і контроль за окремим банком і банківською системою загалом. Даний нагляд здійснюється з ціллю захисту вкладників банку та держави вцілому, саме так зазначено в межах ЗУ «Про Національний банк України», ст. 58 [43, 45].

Ці нормативи контролюють ризики банку стосовно управління капіталом, стосовно управління ліквідністю, стосовно надання кредитів, інвестування, стосовно валютного і відсоткового ризиків банку.

Економічні нормативи, котрі формує НБУ, мають нормативне відображення, зокрема в межах законів і постанов [43, 45-48].

Наступним кроком на шляху дослідження нормативів ліквідності у широкому розумінні, з нашого погляду повинні стати нормативи капіталу, дотримання яких, забезпечить ліквідність не лише у короткостроковій, а й у довгостроковій перспективі (табл. 2.11).

Згідно дослідження даних табл. 2.11, варто відзначити, що ХХХ за період дослідження має значення за нормативом Н2, яке відповідає вимогам НБУ (норматив повинен складати не менше 10 %), варто відзначити і динамічне зростання даного показника на 4,18 в.п.

Цей норматив (Н2) характеризує здатність банку до розрахунку стосовно своїх зобов'язань [46].

Норматив достатності стосовно капіталу (Н3) складає 7,13%, 14,06% та 9,17 % відповідно у 2019-2021 рр. і також відповідає вимогам, котрі формує НБУ відносно цього показника (норматив повинен складати на менше 7% [46]).

Таблиця 2.11

**Аналіз нормативів капіталу
XXX за 2019-2021 рр.**

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+,-) 2021 р. від 2019 р.
Норматив мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1)	19223588	35256911	40842924	21619336
Норматив достатності регулятивного капіталу (Н2)	14,15	28,09	18,33	4,18
Норматив достатності основного капіталу (Н3)	7,13	14,06	9,17	2,04

Норматив стосовно мінімального обсягу відносно регулятивного капіталу банку також має значення в усіх досліджуваних роках як таке, що відповідає нормативу (норматив 200 млн грн).

Наступним кроком на шляху дослідження нормативів ліквідності, з нашого погляду повинні стати нормативи ліквідності у вузькому розумінні (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

**Аналіз нормативів ліквідності XXX
за 2019-2021 рр.**

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+,-) 2021 р. від 2019 р.
Норматив короткострокової ліквідності (Н6)	100,41	92,92	93,76	-6,65
Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR _{ВВ})	268,26	278,23	258,84	-9,41
Коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземній валюті (LCR _{ІВ})	307,71	218,18	200,36	-107,35

Співвідношення активів стосовно зобов'язань в розрізі погашення до одного року окреслює норматив Н6 – норматив стосовно короткострокової ліквідності, його значення повинно становити не менше 60 % [46]. За період здійснюваного дослідження в межах XXX значення за цим нормативом

складають 100,41 %, 92,92 % та 93,76 % відповідно і мають тенденцію до скорочення на 6,65 в.п. Коефіцієнт покриття ліквідністю стосовно всіх валют складає в межах досліджуваного банку 268,26, 278,23 та 258,84 у 2019-2021 рр. відповідно. Значення даного показника повинно складати не менше 80 % з 31.12.2018 р. та не менше за 90 % з 01.06.2019 р., з 1.12.2019 р. – не менше за 100 %. Тож для досліджуваного банку значення цього показника відповідає нормативу.

Значення показника коефіцієнта покриття ліквідністю стосовно іноземної валюти (LCR_{IV}) повинно відповідати таким сформованим НБУ межам [46]:

- з 31.12.2018 р. – не менше за 50 %;
- з 01.06.2019 р. - не менше за 90 % ;
- з 1.12.2019 р. - не менше за 100 %.

Значення цього показника для XXX у 2019-2021 рр. перевищує норматив.

В межах табл. 2.13 нами подано показники нормативів стосовно кредитного ризику для XXX за період здійснення дослідження.

Згідно із даними табл. 2.13, норматив стосовно максимального обсягу ризику, що є кредитним складає 16,64%, 9,62 % та 8,01 % відповідно у 2019-2021 рр. Значення даного показника не має перевищувати 25%, отже в межах періоду дослідження цей показник для комерційного банку відповідає нормативу.

Норматив стосовно великих кредитних ризиків згідно вимог НБУ не повинен перевищувати 8-кратного розміру стосовно регулятивного капіталу. Значення даного показника для XXX в усіх періодах дослідження відповідає нормативу. Норматив стосовно максимального обсягу кредитного ризику відносно операцій із пов'язаними з банком особами (Н9) повинен складати не більше 25% [46], в досліджуваному банку, він складає 43 %, 16 % та 8 % тобто перевищує нормативне значення у 2019 р. і перебуває в межах нормативу у 2020 та 2021 рр.

Таблиця 2.13

**Аналіз нормативів кредитного ризику
XXX за 2019-2021 рр.**

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+,-) 2021 р. від 2019 р.
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7)	16,64	9,62	8,01	-8,63
Норматив великих кредитних ризиків (Н8)	32,04	0,00	0,00	-32,04
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9)	0,43	0,16	0,08	-0,35

Наступною складовою дослідження нормативів ліквідності у широкому розумінні, з нашого погляду повинні стати нормативи інвестування XXX за 2019-2021 рр. (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

**Аналіз нормативів інвестування XXX
за 2019-2021 рр.**

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+,-) 2021 р. від 2019 р.
Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11)	0,06	0,06	0,01	-0,05
Норматив загальної суми інвестування (Н12)	0,07	0,07	0,02	-0,05

Аналіз нормативів інвестування для ПриватБанку показав, що норматив інвестування стосовно цінних паперів окремо за кожною установою (Н11) та норматив стосовно загальної суми здійснення інвестування (Н12) є незмінними на протязі 2019-2020 рр. і складають відповідно 6 % та 7 % відповідаючи нормативам (дані показники, зокрема Н11 – не має перевищувати 15 %, а Н12 – 60 %) [46]. У 2021 р. дані показники набули змін: норматив інвестування стосовно цінних паперів в розрізі кожної установи

складає 1 %, а норматив стосовно загальної суми здійснення інвестування в цінні папери складає 2 %. Ці нормативи окреслюють інвестиційні ризики стосовно діяльності банківської установи.

В межах табл. 2.15 подано ліміти відкритої і закритої позиції банку стосовно валюти за 2019-2021 рр.

Аналіз даних в межах табл. 2.15, вказує на те, що норматив ризику стосовно загальної довгої відкритої валютної позиції складав 233,4412, 92,6895 та 86,4612 відповідно у 2019-2021 рр., окреслюючи співвідношення величини стосовно перевищення вимог за іноземною валютою (банківськими металами) над зобов'язаннями у гривневому еквіваленті відносно регулятивного капіталу банку (за нормативом не більше 15 %).

Таблиця 2.15

Аналіз лімітів відкритої та закритої валютної позиції XXX за 2019-2021 рр.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+,-) 2021 р. від 2019 р.
Л13-1 - норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції	233,4412	92,6895	86,4612	-146,9800
Л13-2 - норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції	1,3272	0,7120	1,1811	-0,1461

Тож досліджуваний банк даний норматив значно перевищив, але в динаміці це перевищення тяжіє до зменшення. Співвідношення стосовно величини перевищення зобов'язань за іноземною валютою (банківськими металами) над вимогами у гривневому еквіваленті відносно регулятивного капіталу банку (Л13-2) також не повинно перевищувати 15 % [46], у досліджуваному банку Л13-2 складає 1,3272, 0,7120 та 1,1811 маючи незначну тенденцію до скорочення на 0,1461.

Варто відзначити, що згідно вимог НБУ банківські установи неодмінно повинні дотримуватись нормативів, регулярно їх розраховувати і передавати ці розрахунки до НБУ.

НБУ досить жорстко контролює дотримання банками нормативів, оскільки банківські установи – установи, котрі забезпечують безпеку окремих економічних суб'єктів в державі та держави вцілому. Саме тому до банків така посилена увага з боку центрального банку.

Окрім того варто підкреслити і те, що ХХХ належить до системно важливих для України банків, а за системно важливими банківськими установами увага є більш посиленою з боку центрального банку (НБУ).

Окрім того варто акцентувати і на тому, що Національний банк враховуючи спеціалізацію банку, рівень його капіталу може формувати додаткові вимоги. Дані додаткові вимоги НБУ формує з ціллю забезпечення фінансової стійкості стосовно банку, і банк неодмінно повинен їх дотримуватись.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

3.1. Управління ліквідністю комерційного банку враховуючи вплив монетарного регулятора

Управління ліквідністю банку є ваговою складовою здійснення управління в межах банку, однак вважаємо, що оскільки управління ліквідністю в межах банку включає в себе два рівні [18, 22, 60], то удосконалення управління ліквідністю комерційного банку варто розпочати з аналізу політики НБУ та пристосування управлінських механізмів відносно ліквідності комерційного банку до даної політики.

Тобто, окремо взятий комерційний банк може здійснювати управління лише в межах того середовища стосовно ліквідності, яке сформував Національний банк України використовуючи певні інструменти управління.

Варто також відзначити і те, що впливаючи на ліквідність центральний банк реалізує свою головну мету – монетарну політику НБУ, тобто управління ліквідністю – другорядна ціль порівняно із монетарною політикою для центрального банку.

Ліквідність банку зокрема та банківської системи загалом впливає на стабільність окремих економічних суб'єктів, на стабільність стосовно грошової одиниці та стосовно економіки вцілому [18, 60].

За нашим переконанням моніторинг стосовно управління ліквідності банку слід розпочати враховуючи ті інструменти управління ліквідністю та їх поєднання, котрі використовує центральний банк, бо саме завдяки управлінню ліквідністю на першому рівні (рівні центрального банку) розпочинається цей шлях здійснення управління (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Інструменти здійснення управління стосовно ліквідності, якими користується Національний банк України

Інструменти, [37-41, 43]	Механізм здійснення впливу стосовно ліквідності банку	Коментар
1	2	3
Норма обов'язкового резервування	<p>- за збільшення (зменшення) норми обов'язкового резервування ліквідність в межах банків зменшується (збільшується);</p> <p>- формування норми обов'язкового резервування стосовно термінів здійснення вкладення здійснює вплив стосовно структури активів банків та їх ліквідності;</p> <p>- встановлення норми стосовно здійснення обов'язкового резервування за валютою впливає на структурованість активів в межах національної та іноземної валюти.</p>	<p>Значення показника за періодами:</p> <p>1) 2019 р. - 9.03.2020 р. – не залежить від валюти і в межах всіх суб'єктів має варіацію за термінами: а) на вимогу і стосовно поточних коштів – 6,5%; б) за строковими коштами – 3%;</p> <p>2) з 10.03.2020 р. – не залежить від строків і суб'єктів, а варіює за валютою: а) для гривневих коштів 0,0 %; б) для валюти 10,0 %;</p> <p>3) з лютого 2022 р.: 0,0 % - строкові кошти в національній валюті, 2,0 % - депозити до запитання в межах національної валюти; 12,0 % - для будь-яких коштів в межах іноземної валюти</p>
Облікова ставка	- підвищення (скорочення) облікової ставки призводить до скорочення (розширення) здійснення активних операцій банків та призводить до зростання (зменшення) ризику ліквідності	НБУ активно використовує даний інструмент управління
Операції стосовно рефінансування	- через постійну лінію здійснення рефінансування та через тендер – розширюються можливості активних операцій та ліквідність банків у випадку зниження ставок і навпаки за зростання цих ставок	НБУ постійно користується цим інструментом управління
РЕПО операції	<p>- купівля облігацій, що є державними із кредитного портфеля конкретного банку (пряме репо) – розширює здійснення активних операцій та збільшує можливості ліквідності;</p> <p>- продаж НБУ облігацій, що є державними зі свого портфеля (репо зворотне) звужує активні операції і зменшує ліквідність</p>	НБУ у 2019-2021 рр. не виконував такі операції

Продовж. табл. 3.1

1	2	3
СВОП операції	- купівля стосовно іноземної валюти у конкретного комерційного банку призводить до розширення (скорочення) активних операцій та зростання ліквідності банку стосовно національної валюти (операція із продажу валюти з боку НБУ комерційному банку має зворотній ефект)	У 2020-2021 рр. центральний банк не здійснював такі операції. 11.01.2019 р. – була здійснена така операція НБУ: кошти отримав 1 банк в обсязі 31,6 млн грн на 7 днів
Операції стосовно власних зобов'язань, що є борговими	- продаж стосовно депозитних сертифікатів НБУ окремим комерційним банкам скорочує (збільшує) операції банків, що є активними та скорочує можливості стосовно ліквідності (операція стосовно здійснення викупу цих сертифікатів у конкретного комерційного банку діє навпаки)	НБУ виконував такі операції у 2019-2021 рр.

Отже, проаналізуємо основні інструменти НБУ на шляху управління ліквідністю банків в динаміці за 2019-2021 рр. [37-41, 43]

Проаналізуємо динаміку облікової ставки НБУ за 2019-2021 рр. (рис. 3.1) [11, 43].

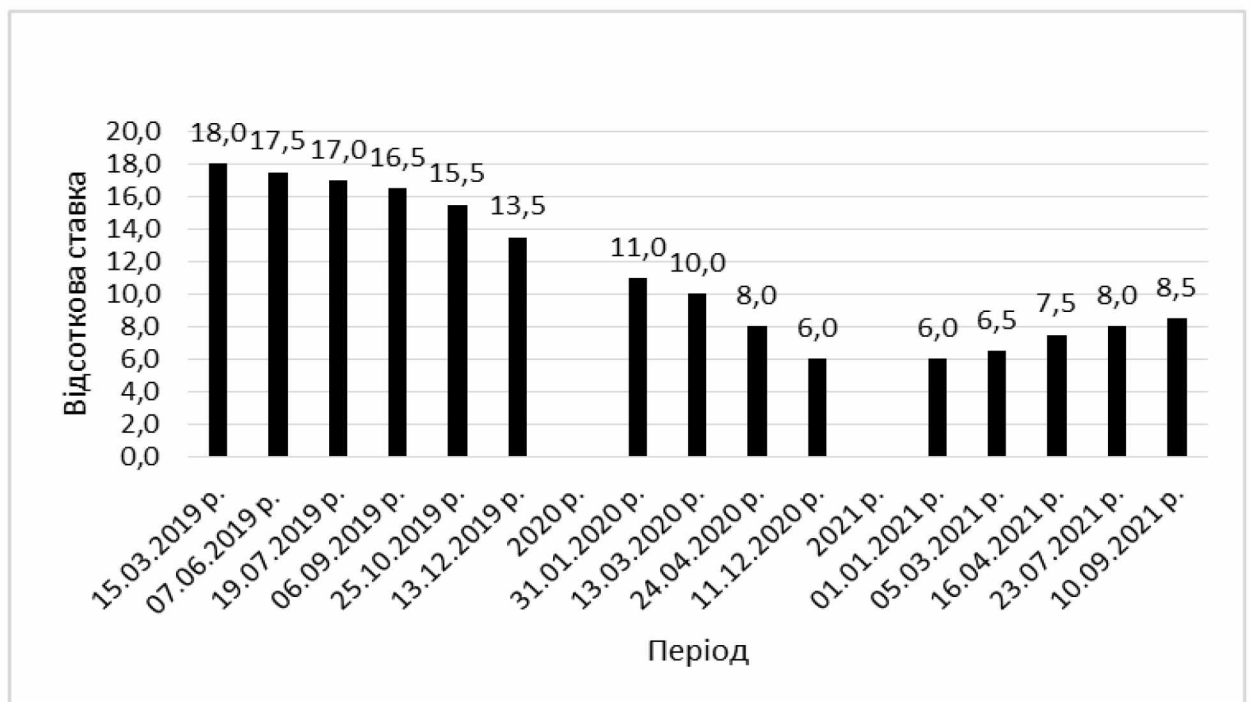

Рис. 3.1. Динаміка стосовно облікової ставки НБУ за 2019-2021 рр.

Аналіз динаміки стосовно облікової ставки НБУ вказує на те, що облікова ставка скоротилась з 18,0 % до 8,5 %, при цьому маючи найменше значення 6 % у 2020 р. та 2021 р. Ця динаміка акцентує на тому, що НБУ здійснює політику стосовно скорочення вартості відносно ресурсів для самих банків, що провокує зростання ліквідності банків та знижує ризик стосовно їх ліквідності.

Наступним інструментом здійснення дослідження, з нашого погляду повинна стати динаміка стосовно процентної ставки НБУ із кредитів «овернайт» та дослідження впливу цієї ставки на ліквідність стосовно банків (рис. 3.2) [11, 43].

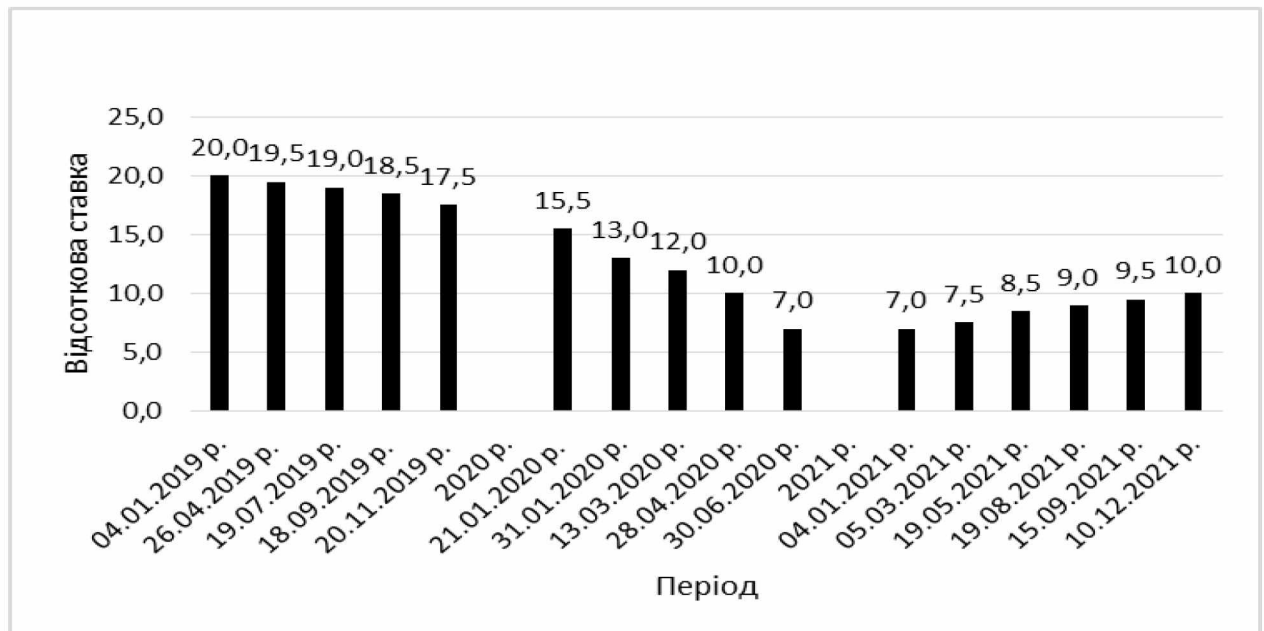

Рис. 3.2. Динаміка стосовно процентної ставки НБУ за кредитами «овернайт» за 2019-2021 рр.

Аналіз даних рис. 3.2 окреслює те, що за час здійснення дослідження відсоткова ставка НБУ стосовно кредитів «овернайт» скоротилась з 20 % до 10,0 % (при цьому маючи свої найменші значення відповідно у 2020 р. та 2021 р., що складають 7 %), що окреслює політику НБУ з приводу розширення для комерційних банків можливостей стосовно підтримки їх короткострокової ліквідності. Наступним інструментом НБУ, котрий впливає

на ліквідність банків, який варто, з нашого погляду дослідити є тендерне кредитування комерційних банків (табл. 3.3) [11, 43].

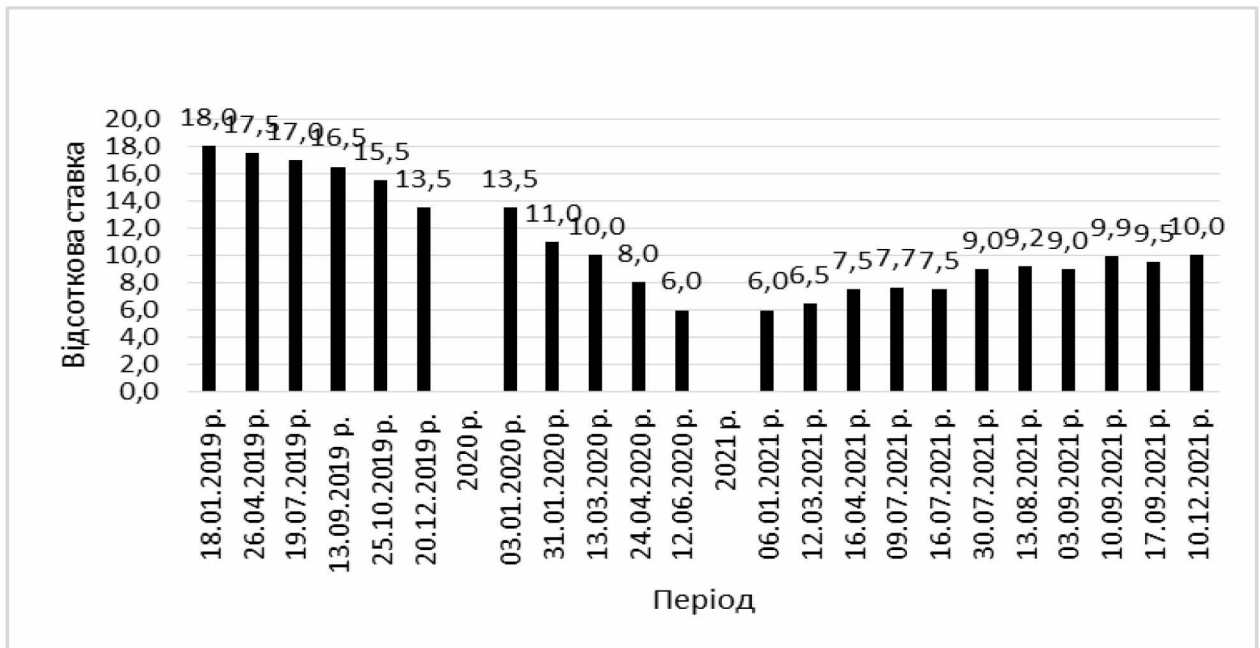

Рис. 3.3. Динаміка стосовно процентної ставки НБУ за кредитами отриманими шляхом здійснення тендеру за 2019-2021 рр.

Аналіз даних рис. 3.3, вказує на те, що НБУ здійснює політику стосовно зростання ліквідності банків, проводячи тендерне кредитування на термін до 90 днів, що окреслює динаміка відносно відсоткової ставки з тендерного кредитування, котра за період проведення аналізу знижується із 18,0 % до 10,0 % (приймаючи найменші значення відносно даної відсоткової ставки в обсягах 6 % у 2020 р. та у 2021 р.).

Наступним кроком стосовно аналізу впливу інструментів НБУ на ліквідність банків повинна стати динаміка із відсоткових ставок стосовно мобілізації ресурсів банків за допомогою розміщення депозитних сертифікатів НБУ згідно із умовами овернайт та згідно з умовами тендеру (рис. 3.4, 3.5) [11, 43]. Динаміка відсоткової ставки стосовно короткострокової мобілізації НБУ на базі діючої лінії здійснення тендерів із формування депозитних сертифікатів овернайт за період дослідження має тенденційне зниження із 16% до 8,0 % за період дослідження (приймаючи свої найменші значення у

2020 р., які складають 5%), що створює для банків умови стосовно скорочення їх вкладень в депозитні сертифікати НБУ за умовами овернайт і відповідно призводить до зростання короткострокової ліквідності банків.

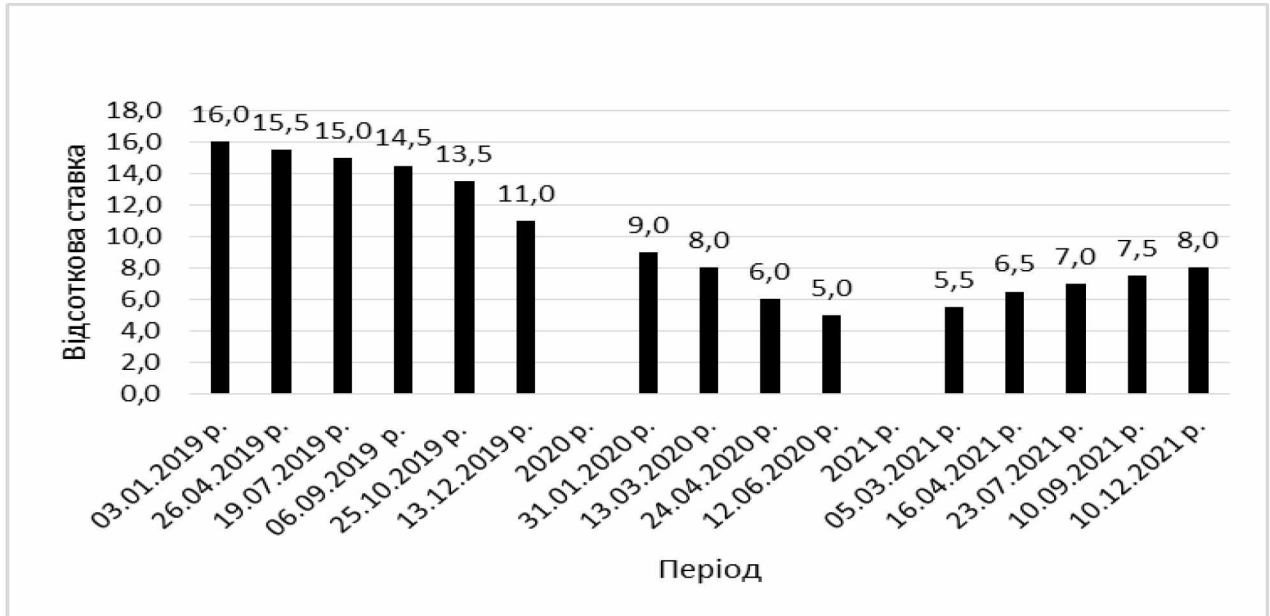

Рис. 3.4. Динаміка стосовно короткострокової мобілізації НБУ за діючою лінією здійснення тендерів стосовно розміщення депозитних сертифікатів на умовах овернайт за 2019-2021 рр.

Дослідимо також строкові вилучення НБУ за тендерним розміщенням депозитних сертифікатів (рис. 3.5) [11, 43].

Згідно із даними рис. 3.5, динаміка стосовно відсоткової ставки має тенденційне скорочення із 18 % до 9,0 % за 2019-2021 р. (приймаючи найменше значення у 2020 р., яке становить 6 %), що вказує на розширення для банків стосовно ліквідності.

Отже, на нашу думку, динаміка стосовно ставок НБУ з приводу підтримки ліквідності окремих банків та із мобілізації коштів цих банків, окреслює те, що НБУ здійснює політику із підвищення загальної ліквідності банків. Варто відзначити і те, що на шляху впливу на ліквідність банків НБУ вніс певні зміни стосовно нормативів ліквідності, яких повинні дотримуватись банки.

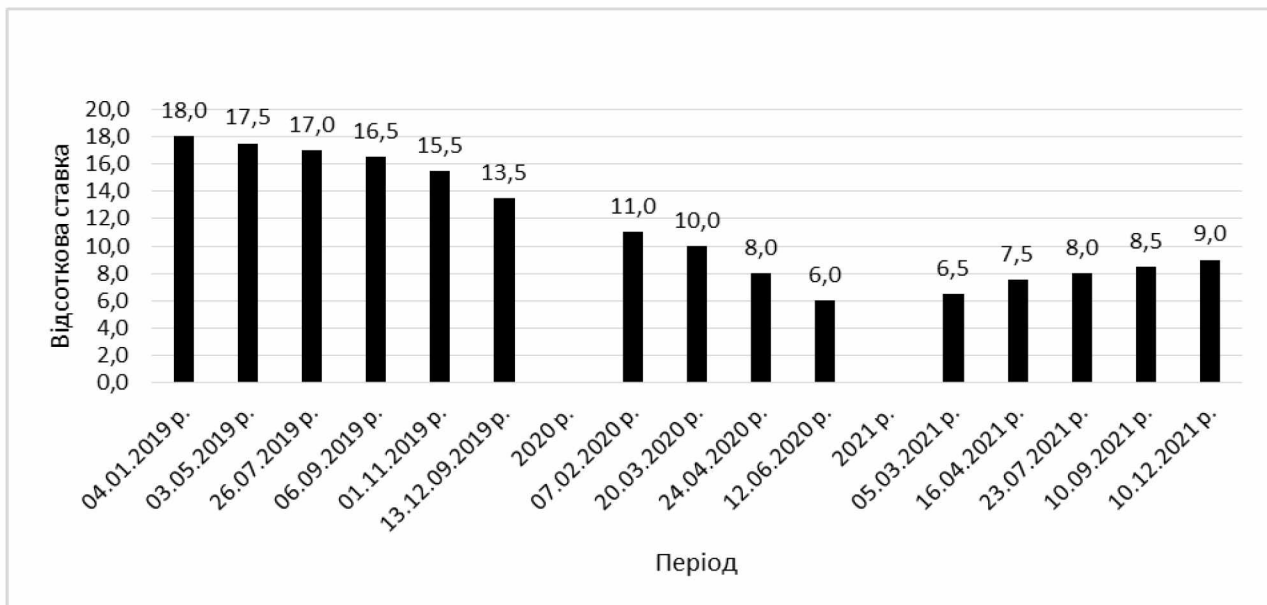

Рис. 3.5. Динаміка стосовно відсоткових ставок із мобілізації коштів банків за тендером із депозитних сертифікатів НБУ за 2019-2021 рр.

Проаналізуємо також вплив інструментів НБУ на короткострокову ліквідність в межах банківської системи України в цілому за період здійснення дослідження (рис. 3.6) [11, 43].

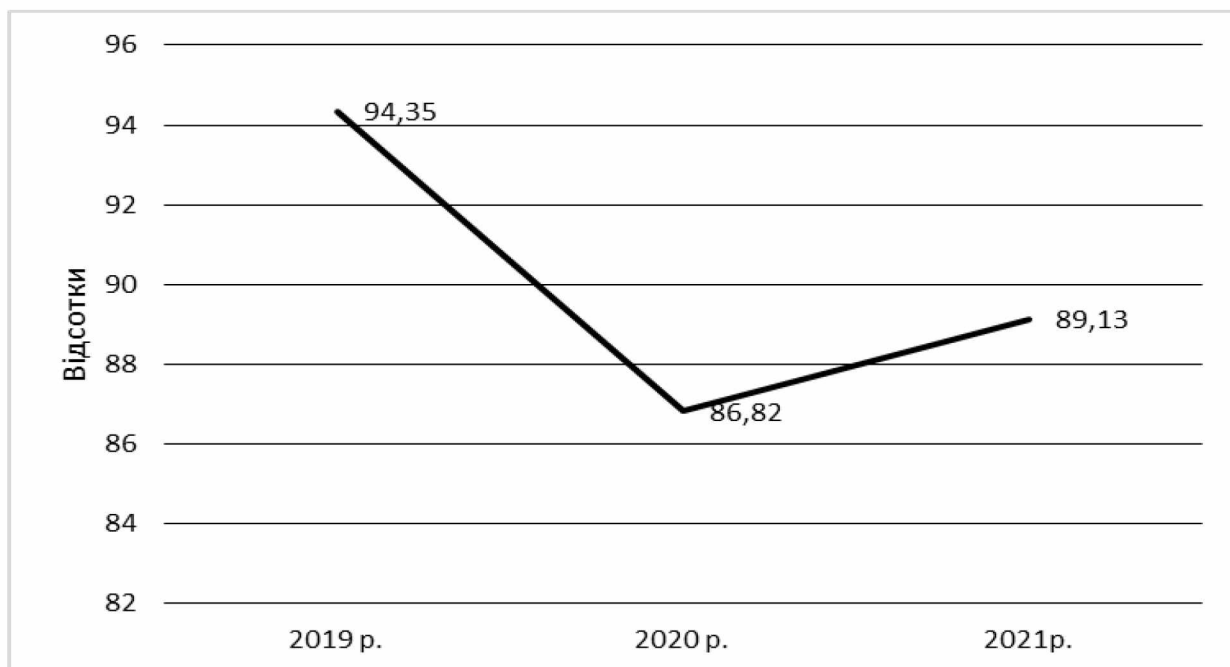

Рис. 3.6. Короткострокова ліквідність в межах банківської системи України в цілому за показником Н 6 за 2019-2021 рр.

Згідно із даними рис. 3.6 ліквідність банківської системи за показником Н6 за період 2019-2021 рр. знизилась із 94,35 % до 89,13 %, що є позитивним, оскільки банківська система України має надлишкову ліквідність, а це не формує можливостей відносно отримання додаткового прибутку для банків.

Внутрішнє управління стосовно ліквідності банку – це управління, котре здійснюється шляхом управлінських дій окремо взятого банку та його персоналу (рис. 3.7) [9, 18, 20, 23, 30, 35, 36, 49, 58-60].

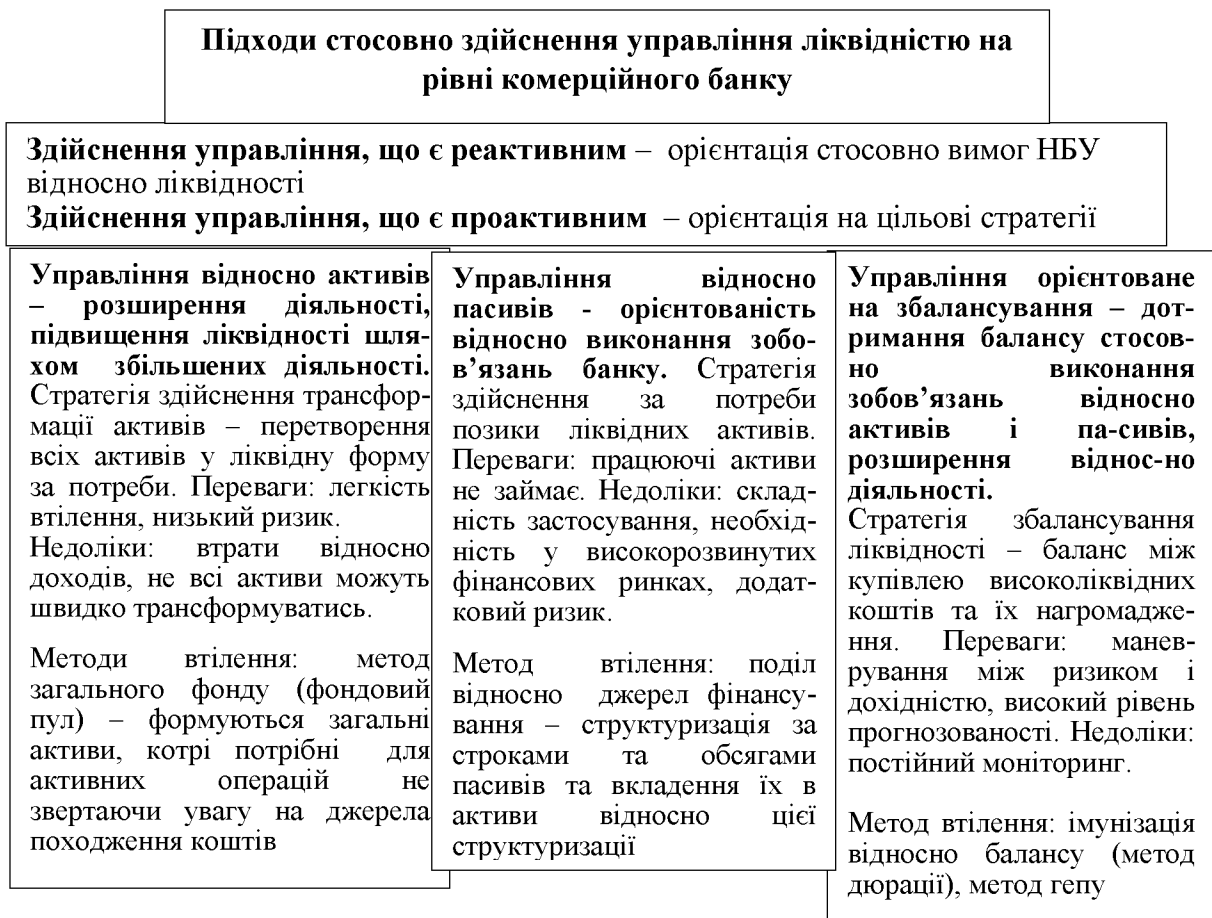

Рис. 3.7. Підходи відносно управління ліквідністю на рівні комерційного банку

Вважаємо також доцільним з ціллю оптимізації стосовно депозитних ресурсів в межах ХХХ використати один із прийомів з приводу управління, такий як імунізація балансу. Імунізація балансу здійснюється шляхом процесу оптимізації балансу (даний баланс за використання цього методу

втрачає чутливість відносно змін відсотка) шляхом оптимізації між активами і пасивами. В межах табл. 3.2, подано оптимізований баланс ХХХ згідно підходу імунізації за 2019-2021 рр.

Таблиця 3.2

**Оптимізація відносно балансу використовуючи підхід імунізації
ХХХ за 2019-2021 рр.**

Найменування статті	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+,-) 2021 р. від 2019 р.
	сума, млн грн	сума, млн грн	сума, млн грн	суми, млн грн
Загальні зобов'язання	255194	329700	334681	79487
Загальні активи	309723	382525	401296	91573
Показник дюрації пасивів	2,7	2,1	2,2	-0,5
Показник дюрації активів	3,3	2,4	2,5	-0,8

Отже, з ціллю захисту банку відносно змін у відсотках строк надходжень за активами, враховуючи середнє значення повинен складати 3,3; 2,4 та 2,5 років відповідно за періодами дослідження. Показник дюрації відносно зобов'язань (термін погашення зобов'язань) повинен складати 2,7; 2,1 та 2,2 роки відповідно.

3.2. Шляхи мінімізації фінансових ризиків комерційного банку під час управління ліквідністю

Фінансові ризики стосовно ліквідності банку, це перш за все ризики – пов'язані із відсотковою ставкою відносно доходів, купівлі ресурсів, це ризики відносно не оптимальності стосовно активів і пасивів за строками та відсотками. Варто акцентувати, що до зовнішніх ризиків відносно ліквідності банк може лише пристосовуватись, на внутрішні ж він може здійснювати вплив. Зовнішні ризики – це ризики, котрі можуть бути спровоковані діями

НБУ, діями податкової системи, економікою країни, тощо. Внутрішні ж ризики – це ризики спровоковані діями банку.

З ціллю зменшення фінансових ризиків пов'язаних із ліквідністю банку, на нашу думку, банку необхідно: 1) оптимізувати строки, зокрема відносно залучення ресурсів та розміщення їх в активи; 2) здійснювати страхування фінансових ризиків в межах депозитних ставок на базі хеджування ризику завдяки контрактів ф'ючерс, форвард.

Вважаємо, що узгодження відносно термінів по депозитам і по кредитах – це шлях стосовно фіксації спреду та стосовно нейтралізації змін ставки, що є відсотковою. Узгодження між цими термінами дозволяє наблизити до оптимальності балансування за строками між пасивами і активами, що призводить до формування стабільного прибутку та знижує ризик ліквідності. Узгодження з приводу строків можливе за використання двох підходів, що є протилежними за діями (табл. 3.4) [35, 36, 44, 51, 54, 56, 57].

Таблиця 3.3

**Стратегії та методи здійснення управління ліквідністю банку
враховуючи строки за пасивними і активними операціями**

Стратегія	Метод	Сутність підходу
Стратегія здійснення мінімізації стосовно фінансового ризику та стабілізації відносно прибутку	Збалансування за строками залучення і розміщення ресурсів	формування відповідності за термінами залучення і розміщення ресурсів. Згідно підходу прибуток стабілізується, фінансовий ризик скорочується, але не має можливості стосовно максимізації прибутку
Стратегія стосовно максимізації ризику, що є фінансовим і прибутку	Балансування строків залучення і розміщення ресурсів з акцентом на прогнозні значення змін відносно ставок	формує ймовірність до максимізації прибутку, але за максимізації ризику. Метод ґрунтується на прогнозних значеннях відносно зміни ставок відсотка за залученими і розміщеними ресурсами в бік зростання або ж в бік зменшення та прогнозі відносно змін у швидкості цих ставок. При цьому строки стосовно залучення ресурсів повинні бути меншими за строки їх розміщення

Вибір стратегії залежить від управлінських рішень конкретного банку однак ця стратегія повинна мати інтеграцію в загальну банківську стратегію та враховувати мінливість в межах кон'юнктури ринку та ставлення певного конкретного менеджера в межах банку до ризику.

Вважаємо за доцільне здійснити розрахунки за двома стратегіями та їх результативність, однак, акцентуємо на тому, що кінцеве рішення з приводу здійснення управління приймає менеджер в межах банку (табл. 3.4, 3.5).

Таблиця 3.4

**Оптимізація здійснення управління ліквідністю для
XXX згідно із стратегією мінімізації
фінансового ризику та стабілізації прибутку**

Депозити/кредити	Терміни залучення депозитів / терміни надання кредитів, днів						Сума залучення / розміщення, млн грн
	30-60	61-90	91-180	181-270	271-366	від 366	
Строковий депозит	2,25	2,75	3,25	4,25	5,25	4,75	100000
Кредит	11,0	13,0	14,0	15,0	16,0	17,0	100000
Спред	8,75	10,25	10,75	10,75	10,75	12,25	X
Прибуток банку	1438	2527	5301	7952	10779	24500	X
Стратегія мінімізації ризику та оптимізації прибутку							
Консервативний підхід							
Спред з урахуванням прогнозних змін	10,6	12,4	12,4	11,9	10,8	7,6	x
Прибуток банку	1749	3047	6128	8816	10802	15140	x
Помірний підхід							
Спред з урахуванням прогнозних змін	10,6	12,4	12,5	12,0	11,0	12,3	x
Прибуток банку	1749	3047	6142	8907	10988	24671	x
Агресивний підхід							
Спред з урахуванням прогнозних змін	10,6	12,4	12,5	12,2	11,1	12,5	x
Прибуток банку	1749	3057	6170	9044	11119	25090	x

В межах табл. 3.4 з ціллю здійснення розрахунку ми обрали максимальні терміни за строками в останньому періоді – від 366 днів, ми взяли 2 роки. Для дослідження ми обрали ставки за строковими депозитами в

межах юридичних осіб та кредит стосовно кредитної лінії для цих же юридичних осіб ХХХ за 2021 р.

Згідно даних табл. 3.4, найбільший спред - дохід від залучених депозитів у випадку їх розміщення в кредити банк матиме при розміщенні депозитів на строк від одного року, найменший – у випадку розміщення депозитів на строк від 30 до 60 днів. За розміщення стосовно депозитів на строк від 91 до 366 днів спред є стабільним, хоча і зростають ставки відсотка відносно залучення депозитів, але відсоток відносно їх розміщення рухається за швидкістю, що є однаковою.

На обсяг стосовно кінцевого прибутку від залучення, а згодом і від розміщення депозитів впливає обсяг залучення / розміщення та термін залучення / розміщення.

Здійснюючи планування згідно із стратегії мінімізації ризику та стабілізації прибутку ми сформувавши однакову суму – 1000000 млн грн, а тому, на розмір прибутку здійснює вплив лише термін залучення / розміщення, оскільки сума не має варіації.

Дослідження, котре ми здійснили показало, що максимальний прибуток банк отримає за залучення коштів на строк від одного року та більше.

Розміщення стосовно депозитів згідно із стратегією мінімізації ризику, що є фінансовим та оптимізації стосовно прибутку формує варіювання за строками залучення / розміщення, при цьому строки відносно залучення повинні бути меншими за строки їх розміщення.

Ця стратегія враховує три підходи стосовно розміщення: агресивний; помірний; консервативний. Згідно із консервативним підходом спред є нижчим за спред згідно застосування початкових умов. За терміну 30-90 днів спред однаковий за всіма підходами. А от залучення коштів на термін від 91 до 180 днів формує можливість до отримання нижчого спреду за консервативного підходу і вищого спреду за підходами, що є помірним та агресивним. При здійсненні залучення коштів на строк від 181 дня і більше

спред буде максимальним згідно агресивного підходу. Отже, максимізація прибутку за оптимізаційних моделей формується за агресивного підходу, але, не слід забувати і про сценарії (у нашому випадку він оптимістичний). Якщо ж сценарій виявиться песимістичним, то можемо взагалі не отримати прибуток, а сформувати збиток. За агресивного підходу банк наражається на значний фінансовий ризик, зокрема відсотковий. Цей ризик пов'язаний із невизначеністю відносно змін у ставках стосовно залучення / розміщення ресурсів.

Проведемо оптимізацію строків формування / розміщення ресурсів для ХХХ згідно із стратегією максимізації ризику, що є фінансовим та прибутку банку (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Оптимізація управління ліквідністю для ХХХ згідно із стратегії максимізації ризику та прибутку

Депозити / кредити	Терміни залучення депозитів / терміни надання кредитів, днів						Сума залучення / розміщення, млн грн
	30-60	61-90	91-180	181-270	271-366	від 366	
Депозит	2,25	2,75	3,25	4,25	5,25	4,75	100000
Кредит	11,0	13,0	14,0	15,0	16,0	17,0	100000
Спред	8,75	10,25	10,75	10,75	10,75	12,25	x
Прибуток банку	1438	2527	5301	7952	10779	24500	x
Прогноз зміни ставок по строковим депозитам - розміщення	11,0	12,0	13,0	14,0	15,0	16,5	x

Згідно табл. 3.5, максимізувати прибуток за цієї стратегії можна за депозитів, котрі формуються на строк більше ніж рік.

З метою скорочення ризику практика здійснення ризик-менеджменту в межах окремих банків використовує такий показник як показник гепу. Варто відзначити, що цей показник є індикатором відносно чутливості балансу банку стосовно ставок за депозитними / кредитними операціями. Проведемо розрахунок показнику гепу в межах ХХХ за 2019-2021 рр. (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

**Управління ризиком ліквідності на основі гепу
для ХХХ за 2019-2021 рр.**

Показники	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення (+;-), 2021 р. від 2019 р.
	Актив	Пасив	Актив	Пасив	Актив	Пасив	
Збалансовані за строками, млн грн	72247	72247	93813	93813	104097	104097	x
Чутливі до змін ставки, млн грн	72247	144493	68797	218897	97591	221206	x
Нечутливі до змін ставки, млн грн	115318	60608	174021	35128	146773	74039	x
Неробочі активи / безпроцентні пасиви, млн грн	49911	32375	45894	34687	52835	1954	x
Всього	309723	309723	382525	382525	401296	401296	x
Показник гепу, млн грн	-72246		-150100		-123615		-51369
Індекс відсоткового ризику, %	27,8		44,6		35,5		-7,7

Згідно із даними табл. 3.6, для ХХХ за показником гепу чутливі зобов'язання перевищують чутливі активи (на що вказує його від'ємне значення). Варто відзначити і зростання показника гепу динамічно на 51369 млн грн у від'ємному значенні, тобто зростання чутливих зобов'язань порівняно із чутливими активами, що провокує скорочення стосовно індексу ризику, який є відсотковим на 7,7 %, а це є позитивним в межах банку. Якщо геп має значення, що є від'ємним, то за зростання ставки відсотка маржа банку скорочуватиметься, а за скорочення ставки, що є відсотковою, навпаки, зростатиме. Отже, для банку важливо щоб геп був не додатній або ж від'ємний, а відповідав напряму відносно здійснення руху ставок, що максимізують прибуток.

Змоделюємо вплив зміни відсоткових ставок відносно маржі враховуючи показник гепу за 2021 р. для ХХХ (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Аналіз впливу показнику гепу на зміну відсоткових ставок для ХХХ, 2021 р.

Варіанти розрахунку	Варіанти зміни відсоткової ставки						
	1	2	3	4	5	6	7
Показник гепу, млн грн	-123615	-123615	-123615	-123615	-123615	-123615	-123615
Індекс відсоткового ризику за показником гепу, %	35,5	35,5	35,5	35,5	35,5	35,5	35,5
У бік зростання відсоткові ставки, %	0,5	1,0	1,5	2,0	2,5	3,0	3,5
У бік скорочення відсоткові ставки, %	0,5	1,0	1,5	2,0	2,5	3,0	3,5
Вплив гепу за умови зростання відсоткової ставки, млн грн	-618	-12362	-1854	-2472	-3090	-3708	-4327
Вплив гепу за умови скорочення відсоткової ставки, млн грн	618	12362	1854	2472	3090	3708	4327

Так, за даними табл. 3.7, якщо ставки відсотка на ринку збільшаться відносно депозитів, то це призведе до того, що банк недоотримає прибуток, і чим більші обсяги стосовно збільшення за відсотковою ставкою, тим більшими будуть обсяги відносно недоотримання прибутку. За зменшення стосовно відсоткових ставок в тих самих обсягах, ситуація буде протилежною – банк отримає додатковий прибуток.

Метод відносно гепу формує умови для банку стосовно контролю та стосовно управління ліквідністю банку.

З нашого погляду формування ефективної загальної стратегії відносно діяльності в межах банку, в яку повинна інтегруватися стратегія відносно управління ресурсами та кваліфікований менеджмент в межах банку – шлях стосовно скорочення ризиків та шлях стосовно максимізації прибутку в межах конкретного банку.

Отже, здійснювані дослідження дозволяють аргументувати рекомендації стосовно удосконалення управління ліквідністю банку, зокрема:

- формувати диджиталізовані активні і пасивні банківські продукти;
- вчасно реагувати і пристосовуватись до управлінських дій відносно ліквідності банків, котрі формує НБУ;
- використовувати метод імунізації балансу з метою оптимізації ліквідності банку;
- здійснювати страхування фінансових ризиків стосовно депозитних ставок шляхом хеджування ризику з допомогою контрактів ф'ючерс, форвард з ціллю забезпечення ефективною ліквідністю банку;
- здійснювати оптимізацію залучення / розміщення ресурсів згідно із стратегії стосовно мінімізації ризику та стосовно стабілізації прибутку або ж стратегії стосовно максимізації фінансового ризику та стосовно прибутку з ціллю оптимізації ліквідності банку;
- досліджувати показник гепу та проводити постійний моніторинг відносно кон'юнктурних змін в межах банківського ринку з ціллю забезпечення оптимальності ліквідності банку.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження здійснені у кваліфікаційній роботі дали підстави зробити теоретичні, методичні та практичні висновки, котрі зводяться до наступного: ліквідність для банківської установи є ієрархічною ланкою відносно формування ліквідності в межах банківської системи загалом, котра забезпечується на базі ліквідності балансу шляхом збалансування активів і пасивів за ліквідністю з ціллю здійснення безперебійної та ефективної роботи банку та забезпечення потреб клієнтів банку.

Проведені нами дослідження стосовно діяльності ХХХ дозволяють зробити наступні висновки:

- за період дослідження процентні доходи зросли на 5,9 %, відповідно процентні витрати скоротились на 53,9 %. Доходи за виплатами і комісійними зросли на 42,7 %, при цьому витрати стосовно виплат і комісійних збільшились на 5454 млн грн;

- рентабельність активів стосовно досліджуваного банку складає відповідно у 2019-2021 рр. 10,5%, 6,4% та 8,7 %, що відповідає нормативу, навіть є вищою за нього (норматив 0,75-1,5%) і є позитивним. Рентабельність стосовно власного капіталу в межах ХХХ у 2019-2021 рр. складає 59,8%, 46,0 % та 52,6 % відповідно, тобто є вищим за норматив (норматив складає 10-20 %);

- дослідження з приводу розриву ліквідності в межах діяльності банку, вказує на позитивне значення цього показника у 2019-2021 рр. та його динамічне зростання, що вказує на перевищення обсягів активних коштів стосовно залучених, що є позитивним аспектом, який окреслює ефективність управлінських дій досліджуваного банку;

- норматив короткострокової ліквідності за період здійснюваного дослідження має наступні значення 100,41 %, 92,92 % та 93,76 % відповідно

(згідно нормативу не менше 60 %), при цьому характеризуються тенденційним скороченням на 6,65 в.п. Коефіцієнт покриття ліквідністю стосовно всіх валют складає в межах досліджуваного банку 268,26, 278,23 та 258,84 у 2019-2021 рр. відповідно, перевищуючи норматив;

- норматив стосовно максимального обсягу ризику, що є кредитним складає 16,64%, 9,62 % та 8,01 % відповідно у 2019-2021 рр., відповідаючи нормативу у 25 %. Норматив стосовно великих кредитних ризиків для ХХХ в усіх періодах дослідження відповідає нормативу. Норматив стосовно максимального обсягу кредитного ризику відносно операцій із пов'язаними з банком особами (Н9) перевищує нормативне значення у 2019 р. і перебуває в межах нормативу у 2020 та 2021 рр.;

- аналіз нормативів інвестування для ПриватБанку показав, що норматив інвестування стосовно цінних паперів окремо за кожною установою (Н11) та норматив стосовно загальної суми здійснення інвестування (Н12) є незмінними на протязі 2019-2020 рр. і складають відповідно 6 % та 7 % відповідаючи вимогам НБУ (Н11 – не має перевищувати 15 %, а Н12 – 60 %);

- норматив ризику стосовно загальної довгої відкритої валютної позиції складав 233,4412, 92,6895 та 86,4612 відповідно у 2019-2021 рр. (за нормативом не більше 15 %).

Управління стосовно ліквідності розпочинається саме із державного рівня. Аналіз інструментів ліквідності НБУ показав, що НБУ прагне у 2019-2021 рр. до підвищення ліквідності комерційних банків України. Аналіз вцілому по банківській системі України показав, що за період дослідження (2019-2021 рр.) ліквідність банківської системи за показником короткострокової ліквідності (Н6) знизилась із 94,35 % до 89,13 %, що є позитивним, оскільки банківська система України має надлишкову ліквідність, а це не формує можливостей відносно отримання додаткового прибутку для банків.

Управління ліквідністю на рівні окремо взятого комерційного банку

передбачає здійснення управління з орієнтацією на вимоги НБУ відносно ліквідності (реактивне управління) або ж орієнтацією на цільові стратегії (проактивне управління). Здійснивши управління ліквідністю ХХХ за методом імунізації балансу з ціллю захисту банку відносно змін у відсотках, строк надходжень за активами, враховуючи середнє значення повинен складати 3,3; 2,4 та 2,5 роки відповідно за періодами дослідження. Показник дюрації відносно зобов'язань (термін погашення зобов'язань) повинен складати – 2,7; 2,1 та 2,2 роки відповідно.

Згідно із стратегією мінімізації фінансового ризику та стабілізації прибутку (яка використовується для управління ліквідністю банку) максимізувати прибуток можна за депозитів, котрі формуються на строк більше ніж рік. Аналіз вказує на те, що для ХХХ за показником гепу чутливі зобов'язання перевищують чутливі активи (на що вказує його від'ємне значення). Варто відзначити і зростання показника гепу динамічно на 51369 млн грн у від'ємному значенні, тобто зростання чутливих зобов'язань порівняно із чутливими активами, що провокує скорочення стосовно індексу ризику, що є відсотковим на 7,7 %, а це є позитивним в межах банку.

Змоделювавши вплив зміни відсоткових ставок відносно маржі враховуючи показник гепу за 2021 р. для ХХХ ми побачимо, що якщо ставки відсотка на ринку збільшаться відносно депозитів, то це призведе до того, що банк недоотримає прибуток, і чим більші обсяги стосовно збільшення за відсотковою ставкою, тим більшими будуть обсяги відносно недоотримання прибутку. За зменшення стосовно відсоткових ставок в тих самих обсягах, ситуація буде протилежною – банк отримає додатковий прибуток.

Отже, здійснювані дослідження дозволяють аргументувати рекомендації стосовно удосконалення управління ліквідністю банку, зокрема:

- формувати диджиталізовані активні і пасивні банківські продукти;
- вчасно реагувати і пристосовуватись до управлінських дій відносно ліквідності банків, котрі формує НБУ;

- використовувати метод імунізації балансу з метою оптимізації ліквідності банку;
- здійснювати страхування фінансових ризиків стосовно депозитних ставок шляхом хеджування ризику з допомогою контрактів ф'ючерс, форвард з ціллю забезпечення ефективної ліквідності банку;
- здійснювати оптимізацію залучення / розміщення ресурсів згідно із стратегії стосовно мінімізації ризику та стосовно стабілізації прибутку або ж стратегії стосовно максимізації фінансового ризику та прибутку з ціллю оптимізації ліквідності банку;
- досліджувати показник гепу та проводити постійний моніторинг відносно кон'юнктурних змін в межах банківського ринку з ціллю забезпечення оптимальності ліквідності банку.